

PISANII SÂNGEORZENE

SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ
ANUL VIII, NR. 9(85), SEPTEMBRIE 2019

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor **FLORIN HODOROGA**
teolog **ALEXANDRU DĂRĂBAN**

REDAȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
aldaraban57@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisaniisang.wordpress.com>

Coperta 1: Vila „Lazăr”

Coperta 2: Tânără sângeorzancă în port popular

Coperta 3: Stațiunea Sângeorzului din alte vremuri

Coperta 4: Stațiunea Sângeorzului din alte vremuri

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Iosif Ciunterei, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi, prof. Radu Cârțu), Centrul Cultural „Justin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitraș

PISANII SÂNGEORZENE
- Spiritualitate, Istorie și Tradiție –

ANUL VIII, NR. 9(85), SEPTEMBRIE 2019

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5

RESTITUIRI

<i>Serată muzicală în Sângeorgiul-român</i>	7
<i>Satisfacții și mizerii la Sângeorz-Băi</i>	8
<i>IOSIF NAGHIU, Un izvor termal în albia Someșului</i>	12
<i>Progrese la Sângeorz-Băi</i>	14
<i>Dr. Laurențiu Oanea – Din activitatea de parlamentar interbelic</i>	16
<i>DORIN DOLOGA, Aspecte privind suprafețele terenurilor pe categorii de folosință la Sângeorz-Băi în perioada 1929-1975</i>	18

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

<i>Viena – 20 martie</i>	21
<i>Probleme ale școlii din Ilva-Mare</i>	23
<i>Ilva-Mare în 1 noiembrie 1873</i>	24
<i>De pe Valea Rodnei – 1 ianuarie 1874</i>	26
<i>Momente istorice pentru granița năsăudeană</i>	28

DIN GRANITĂ

<i>MILU MĂLIN, Cercetări istorice</i>	32
<i>MILU MĂLIN, Târgul istoric Rodna</i>	37
<i>OCTAVIAN LUNGU, Exploatarea pădurilor grănicerești din Bistrița-Năsăud</i>	42

TRADIȚII

<i>DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – culegător de folclor</i>	47

COMUNISM

<i>ALEXANDRU DĂRĂBAN, Propuneri de trimitere în lagăre de muncă forțată a unor locuitori din fostul județ Năsăud</i>	49

RESTITUIRI

Serată muzicală în Sângeorgiul-român

Reuniunea de cetire și cântări din Sângeorgiul-român aranjează „Serată muzicală” împreună cu teatru și urmată de dans, duminică în 16 august (nou) 1903 în salonul de cură al hotelului „Hebe”. Începutul precis la ora 8 seara. Prețul de intrare de persoană singuratică 1 cor. 40 fil., de persoană în familie 1 cor. Venitul curat e destinat în favorul reuniunii. Oferte mărinimoase se primesc cu mulțămă și se vor cuita publice.

Program:

1. *Puișorul* de I. Costescu, cor mixt;
2. *Numai una*, poezie de G. Coșbuc, declamată de V. Andresi;
3. *M-aș mărita* de T. Popovici, cor mixt;
4. *Surugiul*, cântecel comic de V. Alecsandri, predat de A. Sohorca;
5. *Un dor* de H. Heine, cor mixt;
6. a) *Fortuna*, poezie declamată de * * *;
- b) *Mama*, poezie de G. Coșbuc, declamată de * * *;
7. *Hora*, de C. Cordencu, cor mixt;
8. *Cinel-Cinel*, comedie cu cântece în un act, de V. Alecsandri. Persoanele:

Pitarul Sandu, boier, d-l I. Marica; Smărăndița, nepoata lui, d-na E. Marcu; Tincuța, vara Smărăndiței, d-ra V. Utalea; Florica, tânără țărancă, d-ra S. Sohorca; Graur, fecior boieresc, d-l C. Hrior; Dame, țărani, țărance, lăutari. Dans¹.

¹*Revista Bistriței*, Bistrița, Anul I, 1903, nr. 31, p. 3.

Satisfacții și mizerii la Sângeorz-Băi

Legenda

Toate apele vindecătoare își au legenda lor. Ele o aduc în stropi, din misterele nebiruite ale pământului. Suferințe, pe care nici un leac sau știință omenească nu le-au putut vindeca, ele le alină, cu puterea miraculoasă.

Pentru a cunoaște legenda apelor Sângeorzului nu trebuie să mergi la sursa lor. Ea circulă până departe în toate unghiurile pământului românesc. Frânturi din ea am auzit și eu la Cluj. În toată splendoarea ei am surprins-o însă în trenul spre Sângeorz. Un intelectual din partea locului ne-a povestit-o cu bogate accente lirice, cu scâpări de satisfacție în ochi – așa cum se povestește o legendă. Astfel ne-a trecut pe dinaintea ochilor epoca glorioasă de dinainte de război, când Sângeorzul era un loc de întâlnire nu numai pentru „inteligenta” românească din Ardeal, ci și pentru cea din Vechiul Regat, mai ales din Moldova. Înainte chiar ca linia ferată să fi fost întinsă până la Rodna, apele erau căutate de vizitatori numeroși. Trăsurile îi aduceau din cele mai îndepărtate colțuri ale românismului. Câteodată cobora din câte-o elegantă caleașcă, trasă de patru cai sprinteni, boieri și boierese, care purtau nume strălucite. Așa se spune că ar fi poposit aici, pentru a-și reconforta ficatul, un Mihail Kogălniceanu, cel mai luminat cap al Moldovei. Un gorjean, Miloșescu, nu s-a speriat nici el de depărtare. Numele acestuia e și astăzi scris pe fântâna clădită de el, drept recunoștință. Uneori, din vehicule mai modeste, coborau scriitori ca George Coșbuc – originar, de altfel, din părțile acestea – sau nenea Iancu Caragiale. Și alții, și alții. Sângeorzul de sub stăpânirea străină era mai românesc decât cel de astăzi, când ovreiașii cu podoabe la urechi sunt supărători de numeroși. Balurile din vremea aceea erau vestite în întreg Ardealul. Câte fete de popă nu și-au găsit norocul aici ...

... Și în cadența trenului, din ce în ce mai leneș, firele legendei se țes mereu. Fără să vrei, ești atras și tu în plasa lor vrăjită ...

Peisajul

Natura se oferă, de altfel, tot mai atrăgătoare. Deocamdată, ea verifică, credincioasă, legenda. Mai ales după ce părăsești Becleanul, de cel două părți ale Someșului, dealurile se apropie tot mai mult și sunt tot mai împădurite. Când cobori, într-o modestă gară, ele sunt înalte de-a binelea. Pe crestele lor îndepărtate se ridică siluetele elegante ale brazilor, iar jos, în vale, apele au zburdălnicia pâraielor de munte.

SATISFAȚII ȘI MIZERII LA SÂNGEORZ-BĂI

Trăsura te duce printr-un frumos sat românesc, spre stațiune. Când intri în ea, în jurul tău se rotește un superb amfiteatru natural, închis în toate părțile. Peste creștetele, care te încercuie, vântul pătrunde foarte rar; în schimb ploile sunt supărător de dese. E o liniște binecuvântată în acest amfiteatru, care destinde și reconfortează nervii. Casele țărănești și cele câteva „vile” modeste, au aproape toate, întinse grădini cu pomi, în pacea cărora, pline cu mirese de fân proaspăt cosit, parcă te simți pe un alt tărâm. Stațiunea, însăși, are un parc întins, cu o vegetație într-o simpatică dezordine, în mijlocul căreia tronează siluetele bărbătești ale brazilor și pinilor bine conservați.

Țăranii

Cea mai frumoasă podoabă a acestui grandios peisaj este țăranul. De la cel dintâi contact cu el, pe drumul până la stațiune, te cucerește prin salutul lui cuviincios, prin întreaga lui înfățișare, în care rasa apare în toată măreția ei.

Pentru a-ți umplea sufletul de spectacolul unic al acestei țărănime, trebuie să o cauți însă Duminica, la ea acasă, în satul apropiat. Iată-i în frumoasa lor biserică unită, așezați în șiruri compacte, cu cămășile și pieptarele lor înflorite, cu cizmele lor grele, ascultând liniștiți serviciul divin. În cele două strane de lângă altar stau bătrânii satului, ca un adevărat senat roman. Când un intelectual mai de seamă intră în biserică, un moșneag cu părul alb îl invită la locul de cinste, cu cea mai desăvârșită urbanitate.

Dacă bărbații au ceva aspru și greoi în portul și trăsăturile lor, moșteniri atâtor înaintași grăniceri, purtați prin războaie, supuși unei aspre discipline militare, femeile sunt de o surprinzătoare eleganță și gingășie, atât în îmbrăcăminte, cât și în expresie. Dacă vrei să le admiri frumusețea, trebuie să le cauți la horă, care se desfășoară pe pajiștea de la marginea satului. Fețele lor, în care roșul predomină, par, de departe, un cârd de maci, involburați de un vânt obraznic. Culorile vii, care predomină în portul lor, n-au nimic supărător, probabil pentru marea asemănare cu florile câmpului. Culorile acestea râd, de altfel, ca și ochii, adeseori albaștri, ai acestor fete, cu talii mlădioase, cu mers de prințese. „Subțirica din vecini” a lui George Coșbuc, se învârte în horă, în numeroase exemplare ...

Un număr neobișnuit de vizitatori

Alături de țărani aceștia, care se simt aici acasă din veac, care se încadrează atât de bine peisajului, satul e copleșit vara de vizitatori. În anul acesta au fost neobișnuit de mulți. Clujul și Oradea au furnizat marea majoritate, dar au venit destui și din alte regiuni. Legenda apelor cheamă de pretutindeni ...

Creșterea numărului se datorește apoi și restricțiunilor de valută. La ora cu-

SATISFAȚII ȘI MIZERII LA SÂNGEORZ-BĂI

rei ți se întâmplă adesea să auzi vorbindu-se, uneori cu nostalgie, alteori cu un fel de mândrie de snobi, de Karlsbad. Ziarele vorbesc, de altfel, de un surplus de vizitatori în toate stațiunile noastre. Iată cum criza ne impune cruțarea și prețuirea propriilor noastre valori, pe nedrept ignorate. Atâtea milioane de lei, sortite unor pungi străine, rămân astfel în țară. Stațiunile noastre se fac cunoscute, vrând-nevrând. Și, poate, se vor face și iubite. Ele au destule merite pentru a se bucura de această favoare. Convertirile de la Karlsbadul cehoslovac la Karlsbadul românesc (Sângeorz) erau înainte foarte puține. Să sperăm că numărul lor va crește.

Speculă și favoritism

Înmulțirea lor e condiționată însă nu numai de miracolul apei, ci și de împrejurările în care o bei. Cei mai mulți dintre vizitatori își petrec în stațiune întreaga lor vacanță. Cu cât dor așteaptă întreg anul, cele trei-patru săptămâni de destindere și reconfortare a verii! De multe ori însă așteptarea nu e satisfăcută decât într-o minimă măsură.

Este și cazul Sângeorzului. În anul acesta mizeriile au fost numeroase și din cauza înmulțirii neprevăzute a vizitatorilor. Posibilitățile de găzduire ale stațiunii sunt foarte modeste. Două hoteluri, trei-patru vile mai răsărite în centru, încolo modeste case țărănești. Satul, cu casele lui frumoase, e prea departe. Pentru cei care nu au posibilitatea să-și gătească acasă, mizeriile sunt și mai simțitoare. Ei sunt nevoiți să intre în robia celor două restaurante, cu meniuri monotone și uneori suspecte, cu serviciu prost și enervant.

În năvala asta, de vizitatori și cu penuria asta a locuințelor și a restaurantelor, și-a vârat și specula coada. Bineînțeles că ea n-a luat proporțiile din alte stațiuni. Dar dacă conducerea nu va lua măsuri energice pentru înfrânarea ei, speculanții, diletanți astăzi, vor deveni, mâine, măștri. Românul învață foarte repede meseria aceasta ... Mai ales că nu avem o lege severă, care să pună stavilă candidaților la această carieră.

Și, ceea ce e și mai dureros, m publicul îi încurajează. Sângeorzul nu e unic în această privință. Nu numai aici primești cabină la baie după cum e bacșișul de durdului; nu numai aici porțile la restaurante și camerele de hoteluri se dau după rangul și tupeul oaspeților. Dar Sângeorzul a fost mai virgin în această privință. Și ar fi păcat să-și strice prea curând bunul nume. Mai ales că natura l-a dăruit din belșug cu toate, iar viitorul îi surâde. Cu cât ne burghezificăm mai mult, cu atât numărul hepaticilor și al bilioșilor va crește. Țăranii nu prea cunosc aceste boale.

Din pricina acestor mizerii (și nu le-am înșirat pe toate, nici n-am intrat în amănunte, fiind sigur că ele sunt cunoscute celor în drept și vor lua măsuri pentru înlăturarea lor) foarte mulși vizitatori și-au scurtat cura. Unii, mai îndărătnici, au plecat cu amenințarea că nu se mai întorc. Eu sunt sigur însă că puterea vindecătoare a apei îi va readuce.

SATISFAȚII ȘI MIZERII LA SÂNGEORZ-BĂI

Îmbunătățiri care întârzie

Băile Sângeorz sunt conduse de oameni modești, cu teamă de risc, prea mult înrădăcinați în atmosfera lor patriarhală. Satul, al cărui proprietate sunt, se mulțumește cu veniturile modeste de altădată. Îmbunătățirile se fac rar și ele nu sunt prea însemnate. Pentru a da un singur exemplu, satul e legat de stațiune de o șosea neîngrijită, pe care ploile dese o fac nesuferită, pentru oameni obișnuiți cu trotuarele. Piatră este destulă în râul care curge alături, dar nimeni nu se gândește să o scoată de acolo și să repare drumul.

Satul are apoi o mulțime de case frumoase neutilizabile din cauza distanței. Oare li s-ar cere prea mult conducătorilor, dacă ar pune în circulație un autobuz (care nu trebuie numădecat să fie al lor) pentru a face legătură cu comuna? Ar câștiga și vizitatorii și țăranii.

Stațiunea are de altfel o conducere ale cărei bune intenții, cu toate șoaptele care circulă, nu trebuie constatate: are admirabili medici curanți, specializați, iar nu speculanți cum, durere, se găsesc destui în stațiunile noastre; are apoi un superb cadru natural. Ceea ce-i trebuie este curajul și simțul de organizare al omului civilizat. Aceste virtuți nu trebuie să întârzie prea mult, pentru a nu se adevăra versul lui Coșbuc:

„Tu cu pâinea și cuțitul
Mori flămând, nepriceputul”¹.

¹România Nouă, Cluj, Anul II, 1934, nr. 169, p. 3 (articolul este semnat cu pseudonimul *Justus*).

Un izvor termal în albia Someșului

Iosif Naghiu

În amurgul crepuscular al unei zile de vară, pe când ne târam trupșorul spre monumentul-cruce din partea estică a orașului nostru, întâlnim un individ – nici moșneag, nici june, nici frumos, nici urât. Era un locuitor din stațiunea climaterică Sângeorz-Băi, îmbrăcat în haine de sărbătoare, căci în calitate de reprezentant al comunei sale, luase parte la o adunare grănicerească din localitatea noastră. Neavând cu cine vorbi, ne decidem să-l alegem ca tovarăș de drum până vom traversa distanța care ne desparte de punctul la care trebuie să ajungem. Ne alegem ca subiect de discuție „Sângeorzul ca sat stațiune balneară și centru electoral”.

Printre multe năzbâtii, omul nostru, crescut cu intimitatea străveche cu cerul și pământul, ajuns ca și logofăt al satului natal, având în atitudinea sa ceva din ambiția unui țăran, care ar ajunge parlamentar, ne spune și următoarele:

„- În sat la noi, ceva mai în sus de izvorul mineral nr. 5, în albia Someșului, este un loc în care copiii nu îndrăznesc să facă baie, căci, lăsându-și picioarele în jos, se frig”.

Ce să fie amice? Nu cumva un băiat de-a năprasnicului Hefaistos exercită profesiunea degenerată a anticului său tată?

Ne despărțim de plenipotențiar și ne îndreptăm spre casă. Aici, în camera noastră, după ce consumăm sărmana minte și consultăm cu diferite ocazii indivizi care în viața lor s-au consumat până în Sângeorz, ajungem la următoarea concluzie, pe cale metafizică și totuși reală.

- În acel loc din albia Someșului (în Sângeorz) există un izvor termal a cărui temperatură trebuie să fie mai mare de 40⁰ Celsius (?). Dimensiunile acestui izvor termal sunt necunoscute.

Temperatura aproximativă a acestui izvor s-ar putea calcula în mod foarte simplu – introducând un termometru cu maximum în diverse epoci ale anului (primăvara, vara, toamna, iarna, eventual chiar în fiecare lună). Făcând operațiunea aceasta am putea afla temperatura medie anuală a fiecărui anotimp și chiar lunară. Dacă am face operațiunea aceasta un șir de ani, am putea observa dacă temperatura se menține, scade sau crește. Iarna, când din cauza supărării Deii Mater, Someșul îngheață așa fel că se poate trece cu sania, aici nu îngheață. Din ce cauză? Izvorul termal (probabil radioactiv) menține temperatura urcată. Femeile profită de această încăpățănare a izvorului și în Postul Crăciunului sau după Sf. Ioan Botezătorul, vin aici la lăut să nu le degere mâinile.

IOSIF NAGHIU

De când există acest izvor? Nu-l pomeniște nici un document istoric, nu e notat nici în arhivele Rodnei sau ale Bistriței și nu-l pomenesc nici savanții care au scris studii științifice asupra regiunii noastre (Florian Porcius: *Discurs de recepție*; Krautner, V. Meruțiu: *Munții Rodnei, Județele din Ardeal*; Atanasiu, Cluj: *Radioactivitatea apelor minerale*; Pușcariu și Țeposu: *România balneară*; Kokh, D-I Mute în teza de licență: *Regiunea Sângeorz, Rodna*; Popescu-Voitești: *Cercetări în regiunea Sângeorz-Băi*). D-I Iulian Marțian, membru onorific al Academiei Române, afirmă că e informat de două decenii de existența acestui izvor. În ultimul timp domnia-sa a informat și pe d-I Popescu-Voitești, profesor de geologie și paleontologie la Universitatea Daciei Superioare. D-I Voitești face studii geologice asupra izvoarelor minerale și a munților din regiunea noastră, dar despre izvorul termal n-a scris nimic.

Din premisele de mai sus, ne permitem a scoate următoarea concluzie pe care o numim ipoteza d-lui Naghiu.

Izvorul termal din albia Someșului, din dreptul izvorului mineral nr. 5, e de dată recentă. Izvorul nr. 5 există cam de 25 ani. Această cifră indică și vârsta aproximativă a izvorului nostru.

Izvorul e desigur în legătură cu celelalte izvoare minerale din Sângeorz și afirmăm, înainte de a cunoaște izvorul din punct de vedere chimic, pe bază metafizică, - cu titlul de ipoteză – că și apa acestui izvor e carbonică și emite (aburi) gaze care conțin CO₂ în dezagregare. Dar din ce cauză izvorul nostru are apa mai caldă decât celelalte, dacă s-au născut în condiții identice? Admițând teoria d-lui Voitești despre geneza „izvoarelor”, din Sângeorz, emitem ideea că apa izvorului nostru e mai caldă:

1) sau din cauza că a parcurs o distanță mai mică și nu și-a consumat energia sau

2) drumul a parcurs o distanță mai mare, dar s-a încălzit din cauza accelerării vitezei și a majorării tensiunii.

Dacă s-ar putea realiza o baie caldă aici în frumusețea romantică a Someșului¹ care ar izbi cadentat în zidurile ei, credem că Sângeorzul ar putea deveni „Karlsbadul românesc”, căci în felul de acum ar trebui să afirmăm că „Sângeorzul este un Karlsbad rece”, un episod paradoxal și probabil afon.

Prestigiul stațiunii s-ar majora și dacă apa acestui izvor termal ar fi transportată alături de băile reci, oferind vizitatorilor posibilitatea de a face și băi calde și băi reci, în același edificiu al unei stațiuni balneare din țară².

¹ Autorul face o confuzie. Este vorba de Valea Borcutului care, la rându-i se varsă în Someșul Mare.

² *România Nouă*, Cluj, Anul II, 1934, nr. 226, p. 2.

Progrese la Sângeorz-Băi

- Să se păstreze farmecul românesc al stațiunii -

Între numeroasele și variatele stațiuni ardelen, Sângeorzul Năsăudului ocupă un loc de cinste, cu o reputație veche și temeinică. Apele lui vindecătoare au alinat multe suferințe, au înseninat multe vieți, îngrozite de apropierea sfârșitului. De aceea, pașii celor care se îndreaptă spre aceste izvoare, se îndeasă, an de an, și stațiunea înfloreste și ea, asemenea celor ce o vizitează.

Poate aici, odată, Sângeorzul n-a fost atât de încărcat de lume ca în vara aceasta. Cu toate că s-a clădit mult, numărul camerelor înmulțindu-se considerabil, abia mai găsești locuințe de închiriat. Doar acum, către sfârșitul lunii, când seria vizitatorilor se schimbă, stațiunea se mai degajează. August se anunță însă tot atât de abundent ca și iulie...

Sângeorzul este cunoscut ca o stațiune cu un pronunțat caracter patriarhal. Ceea ce făcea farmecul, dar și neajunsul ei. Cei ce caută o liniște care destinde nervii, o găsesc aici din belșug. Satul e ascuns într-un amfiteatru de dealuri cu păduri și poieni, ca într-un cuib. Vânturile trec pe deasupra lui. Doar furtunile cutremură copacii. Prin mijlocul stațiunii, o apă mărește cu murmurul ei printre pietre intensitatea liniștii.. acest peisaj, atât de întăritor pentru nervi și ochi, își are cununa lui încântătoare, unică poate între stațiunile ardelen: țăranul. În apropierea apelor este satul cu case largi, înconjurat de pridvoare, cu o biserică și o școală care ar face cinste oricărui sat de frunte. Dar nu e nevoie să ostenești până în sat pentru a întâlni pe țărani. Casele lor s-au revărsat până la izvoarele tămăduitoare. Drumul lor trece des prin preajma lor. Iar în Duminici și în sărbători vin și din împrejurimi, în portul lor atât de pur românesc pentru a înviora stațiunea cu veselia lor. Uneori, chiar în jurul izvorului, se încinge hora lor gravă, bărbătească. Tradiția grănicerească s-a imprimat puternic în firea și portul lor. Dacă se poate vorbi de un țăran român cu obiceiuri cavaleresti, apoi acela numai aici poate fi găsit. De aceea, nu e de mirare că foarte mulți orașeni, care cunosc pe țăran numai din gazete sau din servitorii lor, aici își revizuiască părerile despre acest element de bază al rasei, ducând cu ei icoana unui țăran care îi umple de mândrie și de încredere în viitor.

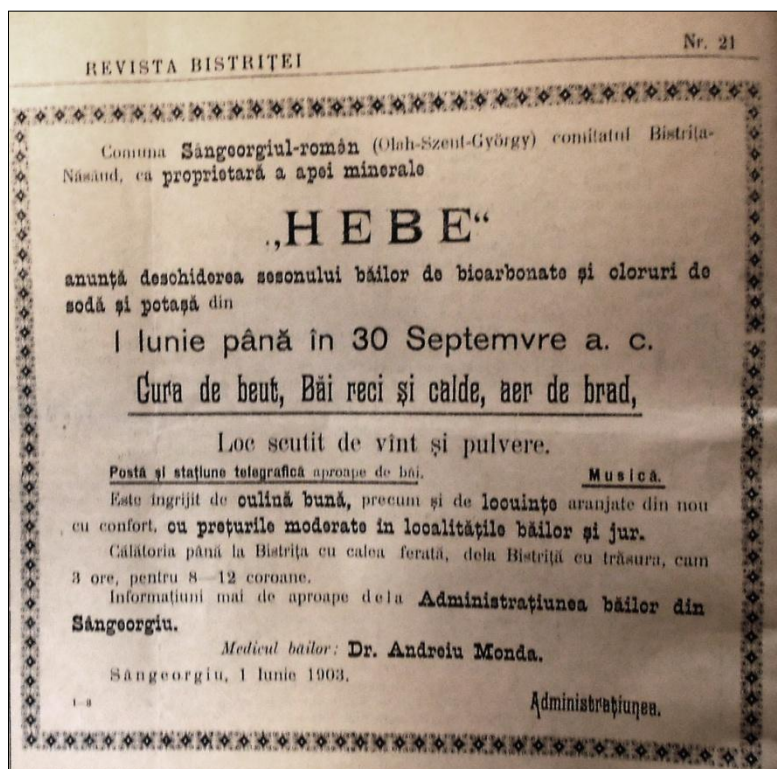
Sângeorzul are două, trei hoteluri și câteva vile mai mărișoare. Ele nu puteau cuprinde niciodată pe toți vizitatorii. De aceea, mulți dintre ei căutau adăpost în casele țărănești din apropiere. La început patul pare mai tare, pentru cel neînvățat să doarmă pe somieră, iar lampa cu petrol îți pare că te duce cu câteva decenii în urmă.

PROGRESE LA SÂNGEORZ-BĂI

Cumințenia și afabilitatea neprefăcută a gazdei face însă să uiți repede aceste neajunsuri. La urmă te trezești prieten cu ai casei și pleci cu gândul de a-i revedea la Fără să-și piardă farmecul rustic, casele țărănești se lărgesc, se adaptează și ele tot mai mult pretențiilor orașenești. O mare binefacere a fost pentru țărani repararea șoselei, în jurul căreia se întind casele lor. Până în vara aceasta, pe timp de ploaie, erai nevoit să umbli cu galoși, dacă doreai să nu-ți ruinezi pantofii. Oricât ar ploua, noroiul este acum inexistent. Astfel, numărul acelor care preferă locuințele țărănești, crește.

Ele sunt căutate și din alte motive. Foarte mulți sunt aceia care s-au convins că pentru a profita de cură trebuie să faci menaj acasă. Restaurantele și pensiunile din stațiune n-au o reputație prea lăudabilă. O deranjare de stomac când ai de-a face cu o apă atât de puternică este un adevărat dezastru. Și ele se întâmplă chiar și atunci când ai luat întinse precauțiuni pentru a o preveni. Cu atât mai mult când intervine alimentarea proastă. De aceea, una din necesitățile capitale ale stațiunii este o bucătărie bună, supravegheată de un medic. Până atunci vor fi preferate menajurile proprii, chiar dacă ele sunt obositoare.

Cu tot acest neajuns, Sângeorzul este în plin progres și va deveni în curând o stațiune ideală, care va satisface toate dorințele. Cei care îngrijesc destinele ei, ar face bine însă, dacă pe drumul progresului, ar împăca cerințele civilizației cu caracterul patriarhal al locului, Sângeorzul nu trebuie să-și piardă niciodată farmecul lui românesc¹.

¹România Nouă, Cluj, Anul III, 1935, nr. 165, p. 3.

Dr. Laurențiu Oanea

Din activitatea de parlamentar interbelic

Intelectualii Năsăudului discută problemele graniței Consfăturile de la Năsăud – Un nou statut pentru Fondurile Grănicerești – Noul regim al stipendiilor

D-l dr. Laurențiu Oanea senator, președintele regiei cooperative „Regna” și Reverendisimul dr. Titus Mălai, profesor universitar, președintele Fondurilor grănicerești, au luat inițiativa și au convocat în două conferințe intelectualii din granița năsăudeană – descendenți de grăniceri – în capitala acesteia, Năsăudul. Prima s-a ținut în ziua de 4, iar a doua în 5 septembrie a. c.

Ambele au fost prezidate de d-l dr. Laurențiu Oanea și onorate cu prezența a foarte mulți intelectuali și studenți.

Expunerea d-lui senator Oanea

După deschiderea ședinței, d-l Oanea a făcut un lung expozeu asupra situației Fondului de bursă și școlar de la vechea instituție grănicerească.

Fondurile grănicerești năsăudene funcționează după un STATUT, redactat în era maghiară și se impune o redactare a acestuia sub lumina vieții românești de pe meleagurile Văii Someșului. Adunarea generală a Fondurilor din martie a. c. a delegat o comisie sub președenția d-sale, care să pregătească proiectul. Comisia, însă, a hotărât ca înainte de redactarea acestuia să consulte părerile intelectualilor bătrâni, tineri și studenți.

Acesta a fost principalul obiect care a fost mobilul convocării. Un nou regim se impune pentru fixarea grănicerilor care urmează să primească ajutoare bănești de la Fonduri. Trebuie respectat punctul V din „Instrumentul Fundațional”, redactat de Ion Florian Câmpeanu, că „ajutoare se vor acorda numai descendenților grăniceri din cele 44 comune confiniare”, aliniat din care rezultă clar, că numai fiii grănicerilor care locuiesc în aceste comune, nu și cei ce cu generații înainte au părăsit acest teritoriu. Așa s-a întâmplat că, pentru acordarea de burse, administrația Fondurilor a primit mii de cereri de la „descendenți” de grăniceri, care n-ar fi avut dreptul.

Un fond al „recunoștinței”

Al doilea obiect al conferințelor a fost o grijă specială față de școlile năsăudene și, în special, față de liceul grăniceresc, care ne-a făcut întotdeauna cinste, dând elemente bine pregătite, care astăzi ocupă frumoase posturi de comandă în cler și politica statului. Trebuie recrutat un personal didactic distins, care să fie compus din profesori titulari. Acestora să li

DR. LAURENȚIU OANEA - DIN ACTIVITATEA DE PARLAMENTAR INTERBELIC

se dea locuințe, lemne de foc, etc., gratuit, pentru a rămâne definitiv în Năsăud. Prin aceasta pregătirea elevilor va fi mai temeinică și continuitatea în funcționare va avea roade apreciabile.

Pentru aceasta, se va lua inițiativa ca în 1938, când liceul „George Coșbuc” va jubila 75 de ani de existență, toți absolvenții acestuia, să contribuie la înființarea unui „Fond al Recunoștinței” după modelul celui de la Blaj, care să fie pus în acest scop la dispoziția liceului.

Comisia administratoare a Fondurilor va interveni la Ministerul Educației Naționale să revină asupra dispoziției din 1923 și să mențină pe cea din 1922 prin care liceului din Năsăud i s-a acordat dreptul de a-și recruta și angaja singur membrii corpului didactic, urmând ca Ministerul numai să confirme, precum și că liceul din Năsăud va beneficia de aceleași favoruri care în cursul timpului s-ar acorda școlilor din Blaj sau Beiuș. Ori Ministerul n-a respectat aceasta, ci numește singur profesorii. Se va cere respectarea autonomiei Năsăudului și a angajamentelor din 1922.

D-l Oanea se va prezenta personal în audiență d-lui dr. Angelescu, ministrul educației naționale, pentru a se dispune în consecință.

De asemenea se va interveni ca la gimnaziul din localitate să ia ființă clasa a V-a. Această la propunerea d-lui profesor Emil Mărcușiu.

La chestiunile de mai sus și-au spus părerile domnii: Procopie Bugnar – primar Ilva-Mare, Leon Leonte – învățător director Leșu, Ion Bota – primar Nepos, Pavel Avram – avocat Năsăud, profesor Leonida Pop – Bistrița, profesor Emil Mărcușiu, profesor Teodor Șimon, Mihăese – Salva, I. Costan și alții.

În încheiere d-l dr. Laurențiu Oanea, autorizat de adunare, a redactat o *Moțiune* în care sunt sintetizate toate concluziile și hotărârile luate, urmând ca toate propunerile să fie luate în considerare la redactarea statutelor noi.

Punctul principal este că nu se vor acorda burse decât tinerilor care au părinți domiciliați pe teritoriile celor 44 comune grănicerești¹.

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul XI, 1937, nr. 199, p. 3.

ASPECTE PRIVIND SUPRAFETELE TERENURILOR PE CATEGORII DE FOLOSINȚĂ LA SÂNGEORZ-BĂI ÎN PERIOADA 1929-1975

Dorin Dologa

Analiza evoluției suprafețelor de terenuri pe categorii de folosință în perioada 1929-1975 ne permite să surprindem o serie de aspecte economice privind localitatea Sângeorz-Băi.

În anul 1929 teritoriul comunei Sângeorz Băi avea o suprafață totală de 25.414 iugăre și 457 stânjeni pătrați (14.740 hectare), din care 11.472 iugăre și 329 stânjeni pătrați (6.653 hectare) pădure, 6.693 iugăre și 177 stânjeni pătrați (3.881 hectare) fânețe, 4 259 iugăre și 6.161 stânjeni pătrați (2.470 hectare) pășune, 2.337 iugăre și 1.170 stânjeni pătrați (1.355 hectare) teren arabil, 52 iugăre și 23 stânjeni pătrați (30 hectare) teren intravilan clădit, 189 iugăre și 1.370 stânjeni pătrați (109 hectare) teren intravilan neclădit și 409 iugăre și 1.572 stânjeni pătrați (237 hectare) teren neproductiv¹. În același an, 1929, la Sângeorz-Băi existau 1,25 hectare de pruni și 2,50 hectare de meri².

În anul 1938, anul de vârf al dezvoltării capitaliste a României Mari, pe teritoriul comunei Sângeorz-Băi existau 6.715 iugăre și 815 stânjeni pătrați (3.894 hectare) fânețe, 642 iugăre și 1.009 stânjeni pătrați (372 hectare) izlaz (pășune comunală), 2.329 iugăre și 215 stânjeni pătrați (1.350 hectare) teren arabil, 190 de iugăre și 1.467 stânjeni pătrați (110 hectare) grădini, 463 iugăre și 1.162 stânjeni pătrați (268 hectare) teren neproductiv³.

În anul 1967 teritoriul orașului Sângeorz-Băi cuprindea 14.351 hectare de teren, din care 6.474 hectare păduri, 3.581 hectare pășuni, 2.258 hectare fânețe, 974 hectare teren arabil, 899 hectare alcătuiau alte terenuri și 60 hectare erau ocupate de lacuri, bălți și stufăriș⁴.

În anul 1975 teritoriul orașului Sângeorz-Băi cuprindea 14.682 hectare de teren, din care 6.489 hectare păduri, 3.811 hectare pășuni, 2.256 hectare fânețe, 974 hectare teren arabil, 77 hectare livezi, iar 1.075 hectare alcătuiau alte terenuri⁵.

În perioada 1929-1975 suprafața localității Sângeorz-Băi a rămas aproximativ

¹ Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud (în continuare ANBN), fond *Consilieratul agricol al Județului Năsăud*, dosar 1256, f. 75.

² *Ibidem*, dosar 440, f. 194.

³ *Ibidem*, dosar 1528, f. 4.

⁴ *Idem*, fond *Sfatul Popular al orașului Sângeorz -Băi*, dosar 1162, f. 217 v.

⁵ *Anuarul Statistic al Județului Bistrița-Năsăud*, 1976, p. 81.

DORIN DOLOGA

aceeași, ea cunoscând ușoare schimbări datorită modificărilor administrativ-teritoriale din această perioadă.

Suprafețele arabile au scăzut considerabil în perioada 1929-1975. Producția obținută pe aceste terenuri arabile era prea mică, iar eforturile depuse pentru obținerea ei prea mari. În aceste condiții mulți dintre locuitorii din Sângeorz-Băi s-au orientat treptat spre producția animală. În anul 1929 marea majoritate din locuitorii din Sângeorz-Băi depindeau de ceea ce puteau obține în gospodăria proprie. În condițiile lipsei acute de terenuri arabile, a unei populații numeroase, hrănirea se făcea în funcție de posibilitățile terenurilor. În perioada 1929-1975 structura populației pe profesii s-a schimbat. O parte din populație a trecut dintr-o categorie profesională în alta. Dacă în anul 1929 forța de muncă era ocupată aproape exclusiv în agricultură, în anul 1975 o parte a acesteia era ocupată în industrie și servicii. Astfel, în anul 1975 la Sângeorz-Băi existau un număr de 1.385 de angajați, din care 864 muncitori¹.

Suprafețele ocupate de fânețe au scăzut considerabil, locul acestora fiind luat de pășuni, a căror suprafață a crescut mult. În anul 1929, din cauza nevoii de hrană pentru animalele domestice s-au cosit și locurile improprii.

În anul 1929 la Sângeorz Băi existau 460 boi și bivoli de tracțiune, 490 vaci cu lapte, 110 vite de tăiere, 240 junci, 301 juninci, 5 tauri, 300 cai, 6 439 oi, 170 porci și 1.400 capre².

În anul 1976 aici existau 2.297 bovine (din care 1.025 vaci și bivolițe și 203 juninci), 1.537 porci și 8.615 oi³.

În perioada 1929-1976 la Sângeorz-Băi a crescut numărul animalelor domestice, atât al bovinelor, cât și a porcilor și oilor.

În perioada 1929-1975 au crescut considerabil suprafețele ocupate cu livezi, datorită faptul că relieful și clima erau relativ propice creșterii pomilor fructiferi. Fructele erau apoi vândute în orașele din sudul României, unde se obținea un preț bun.

Se constată și o scădere a suprafețelor ocupate de pădure.

Suprafețele ocupate de terenuri neproductive au crescut datorită faptului că populația localității Sângeorz-Băi a sporit, ceea ce a determinat o creștere a numărului locuințelor. Dacă în anul 1930 la Sângeorz-Băi trăiau 3.812 locuitori, în anul 1970 aici trăiau 5.394 locuitori, la Cormaia 677 locuitori, iar pe Valea Borcutului 1.334 locuitori⁴.

În anul 1941 pentru traiul numai din agricultură al unei familii din Sângeorz-Băi compuse din 4-5 membrii era necesară o suprafață agricolă de 10 hecta-

¹ *Ibidem*, p. 45.

² ANBN, fond *Consilieratul agricol al Județului Năsăud*, dosar 440, f. 193 v.

³ *Anuarul Statistic al Județului Bistrița-Năsăud*, 1976, p. 108.

⁴ Ioan Sigmirean, Adrian Onofreiu, *Istoria Județului Bistrița-Năsăud în documente și texte (epocile modernă și contemporană)*, Editura Răsunetul, Bistrița, 2001, p. 26.

ASPECTE PRIVIND SUPRAFETELE TERENURILOR PE CATEGORII DE FOLOSINȚĂ LA SÂNGEORZ-BĂI ÎN PERIOADA 1929-1975

re sau o suprafață de grădină și livadă de 2 hectare¹. Puțini din locuitorii din Sângeorz-Băi dispuneau de suficient teren pentru a-și asigura traiul. În anul 1947 un număr de 6 locuitori din comuna Sângeorz-Băi dețineau între 5 și 20 de hectare de pământ, 806 locuitori posedau până la 5 hectare de pământ, iar 317 locuitori nu aveau pământ deloc². Cei care nu aveau pământ sau dispuneau de pământ puțin lucrau la alții, sau veneau la Bistrița și lucrau la secerat și cosit. La Bistrița exista în zona actualei Piețe Decebal o construcție asemănătoare unui șopron, unde locuitorii de pe Valea Someșului, unii cu coase, alți cu secerile (mai ales femeile) veneau și așteptau să fie angajați sezonier de către locuitorii bistrițeni care aveau nevoie de forță de muncă pentru a-și lucra terenurile.

În ceea ce privește valoarea terenurilor din Sângeorz-Băi, în anul 1940 un hectar de teren arabil de calitate medie valora 4.000 de lei, un hectar de teren de grădină valora 6.000 de lei, un hectar de livadă valora 10.000 de lei, un hectar de fânaț valora 4.000 de lei, iar un hectar de pădure valora 2.500 de lei³.

Pentru a vedea care era valoarea leului, trebuie să urmărim care erau prețurile din perioada respectivă. În anul 1940 și în 1941 o cantitate de 100 kg de grâu se vindea la Sângeorz-Băi cu 600 de lei, iar în anul 1940 o cantitate de 100 kg de porumb se vindea cu 400 de lei⁴. În anul 1938 în România laptele se vindea cu 5,40 lei litrul, carnea de vacă cu 22,50 lei kg, carnea de porc cu 29,90 lei kg, oul cu 1,73 lei, pâinea albă cu 8,70 lei kg, uleiul de floarea soarelui cu 34,40 lei litrul, petrolul lampant 3,90 lei litrul⁵. În perioada 1929-1975 suprafețele arabile de la Sângeorz-Băi au scăzut. Totodată a scăzut și suprafața fânețelor, crescând în schimb pe seama acestora suprafața pășunilor. A crescut suprafața livezilor și a scăzut suprafața pădurilor. Agricultură a continuat să rămână o preocupare importantă a locuitorilor din Sângeorz-Băi. Importanța cultivării plantelor a scăzut, crescând în schimb cea a creșterii animalelor, pe fondul unei scăderi a dependenței locuitorilor față de cultivarea pământului pentru asigurarea traiului. În acest interval de timp populația a crescut, dar au apărut și alte posibilități de asigurare a traiului, în afară de agricultură, unii locuitori fiind angajați la exploatarea forestieră, de piatră, în activitatea de valorificare a apelor minerale și în diferite instituții și servicii.

¹ ANBN, fond *Primăria comunei Sângeorz -Băi*, dosar 31, f. 82.

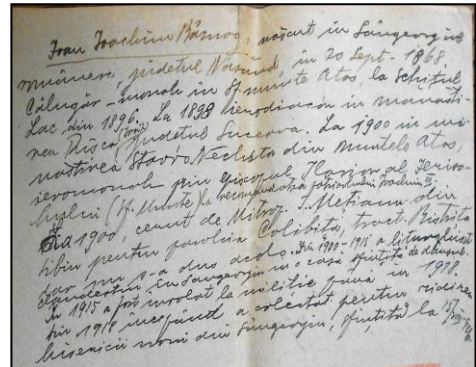
² *Ibidem*, f. 25.

³ *Ibidem*, f. 82.

⁴ *Ibidem*, f. 82.

⁵ Ioan Scurtu (coordonator), *Istoria Românilor, vol. VIII, România întregită (1918-1940)*, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 150.

BISERICĂ ȘCOALĂ SOCIETATE

Viena

- 20 martie -

Fără a recrimina tristul nostru trecut, știm cu toții din experiență că nici un regim, fosta el constituțional sau neconstituțional, n-au făcut nimic pentru cultura și prosperarea noastră națională; și privind la tendințele egoiste ungurești, care s-au manifestat cu ocazia dezbaterii bugetului Ministerului de Culte de mai deunăzi, ne putem deplin convinge, că nici în viitor nu vom fi mai bine considerați. misiunea noastră este și rămâne ca, noi înșine, să ne cultivăm și îngrijim de prosperarea noastră. De aceea salutăm cu recunoștință și satisfacție inițiativa tinerimii, de a se îngriji însăși de cultura și prosperarea sa, cu atât mai mult cu cât însăși da cel mai eclatant testimoniu despre maturitatea ei serioasă și aspirațiile ei nobile. Adevăr este că nici pe un teren al activității tinerimea nu se va arăta mai demnă de iubirea și simpatia noastră a tuturor, decât pe câmpurile muselor. Tinerimea din Sibiu și Cluj nu va rămâne izolată, ci cred că ecoul lor puternic se va răsfrânge și va afla răsunset puternic la toți colegii lor, iar datoria noastră, a bătrânilor, este să ajutăm cu toate puterile junimea, căci în ea se oglindește viitorul nostru.

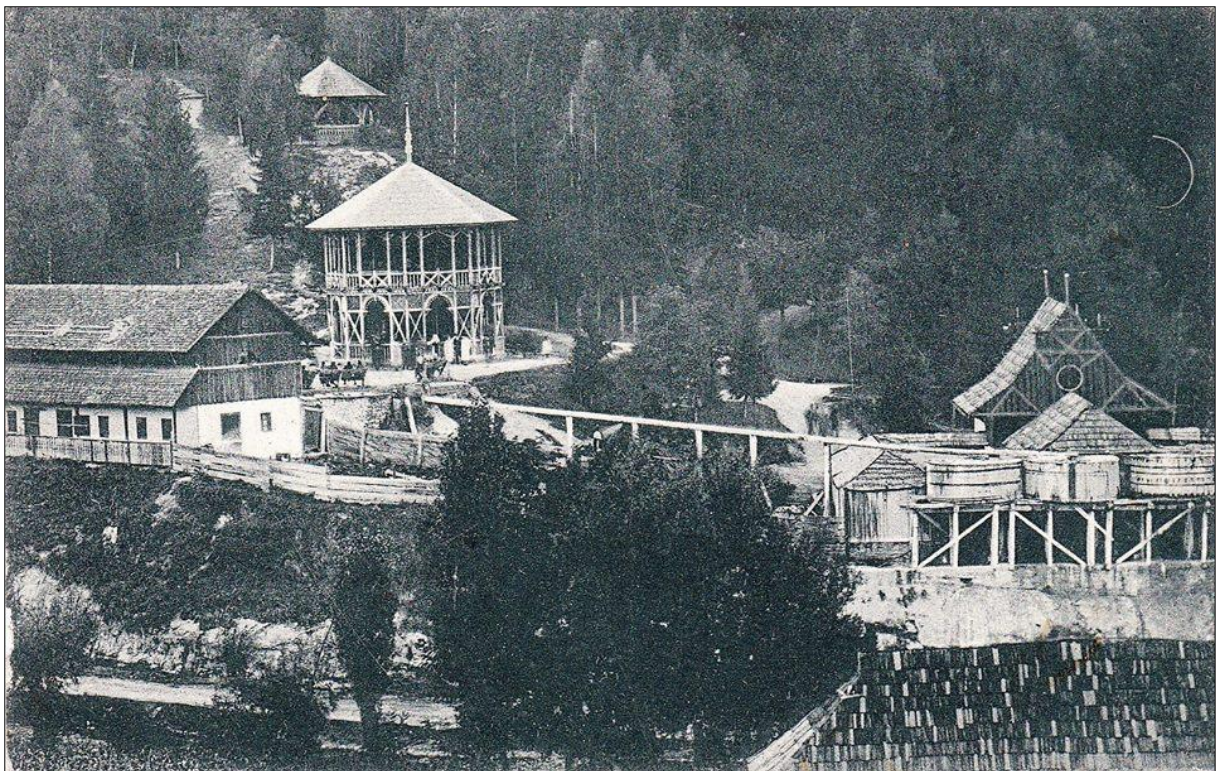
Foii „Politik” i se scria din Pesta că între deputații naționali, români și sârbi și între opoziția maghiară se țin conferințe, cu scop de a se uni asupra unui program de procedură și acțiune comună. Baza coînțelegerii, după corespondent, este proiectul despre legea naționalităților, susțernut în sesiunea trecută de deputații români și sârbi. Cei delegați din partea deputaților români sunt: Alexandru Mocioni și Dr. Hodoșiu, E. Somonyi și Madarasz din partea opoziției maghiare. Până acum, zice corespondentul, s-au ținut patru conferințe, la care Madarasz încă nu a participat,

VIENA – 20 MARTIE

pentru a-și dezvolta punctul său de vedere. Se scria ca p. 1, că după majoritatea locuitorilor să se determine limba, s-a primit. Să primească tot și dacă nu va introduce regele limba latină de limba legislației și cea diplomatică, noi tot suntem amenințați dacă nu va introduce regele limba latină de limba legislației și comunicării oficiale, care se poate reabilita, fiind pretinsă și de dreptul istoric de 900 ani.

Relativ la duelul Bourbon-Montpensier se zice că acesta din urmă fu tras înaintea tribunalului de justiție, însă liberat sub cuvânt că nu va părăsi Madridul. După codicele penale din Spania, Montpensier va fi judecat la închisoare de 10-12 ani sau, în cazul cel mai favorabil, pe lângă pierderea drepturilor cetățenești, va fi judecat la exil mic, adică va trebui să petreacă 4-5 ani în depărtare de 10 mile de la locuința sa și de la locul unde s-a petrecut această scenă tristă. În ambele cazuri a finit cu pretențiile la tron.

Pe când, noi românii, se pare că am auzit în viața noastră politici-socială, pe atunci sârbii dezvoltă o mișcare respectaveră. Cu puține zile mai înainte avu loc în Neoplanta un miting sârbesc și pe astăzi se anunță ținerea unui miting în Vârșetiu pentru a vota încredere deputatului Miletics. Să nu uităm nici un moment că popoarele își câștigă libertatea numai și numai prin sine însăși¹.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXIII, 1870, nr. 21, p. f. n (articolul este semnat cu litera *p* care aparține lui A.P. Alexi).

Probleme ale școlii din Ilva-Mare

I. De pe Valea Rodnei în octombrie 1873

Dacă e adevăr că învățătura e factorul principal prin care un popor poate înainta, atunci, fără îndoială, nu mi-e permis a ne uita de acele instituțiuni ce au a propaga învățătura.

Școala și numai școala e în stare a ne mai susține între împrejurările de față, aceasta se aude vorbindu-se din gura tuturor, dar durere, faptele multora dovedesc chiar contrariul. S-ar părea că pe valea noastră a Rodnei, acest ținut pur românesc, care între altele dispune de capital însemnat, menite pentru susținerea școlilor, nici vorbă să fie, că doar școlile noastre nu corespund întru toate recerințele timpului prezent, dar durere, tristele experiențe făcute pe acest teren ne dovedesc chiar contrariul. Școlile noastre populare nu numai că nu se află la înălțimea misiunii lor, ci de multe ori se poate zice cu tot dreptul despre dânsese, că e daună a se spesa atâția bani cu susținerea lor. S-au văzut cazuri și încă dese, cum școlarii care după ce au frecventat câte 2-3 ani școlile populare p. e. din Poiana, Ilva-mare, Leșu, etc., intrând în școala superioară din Sângeorgiu, n-au fost în stare nici a vorbi corect, necum să citească sau scrie, pentru ei școala era un ceva cu totul nou. Oare școlile populare respective care fac astfel de progrese se mai pot numi instituțiuni de educațiune și creștere? Eu susțin că la nici un caz nu.

Cauza acestor împrejurări triste sunt, în prima linie, învățătorii care i-au parte în neabilitatea, parte în indiferentismul lor trăgănează numai de pe o zi pe alta să treacă anul; apoi comisiunile scolastice locale care nicidecum nu visează de a controla pe învățători, ba de multe ori, fie cât de neabili, îi apără și susțin în posturi. Un caz scandalos s-a întâmplat în zilele trecute în Ilva-mare. Prin influența, pare-mi-se a referentului școlar intern, învățătorul din Ilva-mare, Isac Dănilă, cu ocaziunea examenului final de anul acesta i s-a abzis postul avut din motivul neabilității. Comisiunea școlară în urma acesteia a fost necesitată a publica concurs. Concursul s-a publicat încă și în foile publice pe baza căruia s-a înfățișat un concurent. Fostul învățător I. D. i-a venit socoteala ca să-și mai probeze și el norocul, da de cumva comisiunea școlastică îl va alege iarăși și atunci va mai face ce va putea în vreun an, doi, până la altă zi de rușine. Nu s-a înșelat în presupunerea sa, căci în ziua alegerii de învățător, făcându-se votare între el și celălalt concurent dânsul, afară de voturile alor doi inteligenți mireni de acolo ce se aflau în comisiune, au întrunit pe toate celelalte și așa vechiul învățător I. D. e astăzi ca învățător nou ales în Ilva-mare, urmează numai ca și comitetul școlar districtual din Năsăud să mai aprobe această alegere. Vom vedea¹.

¹Federațiunea, Budapesta, Anul VI, 1873, nr. 68-793, p. 266 (articolul este semnat cu pseudonimul eu).

II. Ilva-mare în 1 noiembrie 1873

*Audiat et altera pars*¹. În nr. 68 al prețuitului jurnal „Federațiunea” din anul curent a apărut un articol datat „De pe Valea Rodnei în octombrie 1873”. Autorul articolului d-l „Eu” se văiera că în școlile populare în comunele Poiana, Leșu și Ilva-mare nu e progres și bate alarma asupra învățătorilor și asupra comisiunilor scolastice care, după domnia-sa, sunt cauza răului și ca să se arate mai obiectiv nu roșește a zice: „Un caz scandalos s-a întâmplat zilele trecute la Ilva-mare”. Ca onoratul public să nu fie sedus și să se convingă că comisiunea scolastică din Ilva-mare a proces regulat la înlocuirea fostului docent cu altul mai procopsit, voi demonstra.

Termenul concursului fiind pus pe 10 septembrie a. c. s. n. nimeni nu a recurs și comisiunea scolastică neavând pe cine alege, toată cauza aceasta a dat-o spre decideră comisiunii scolastice districtuale din Năsăud. În înțelesul concursului, documentele doritorilor de a ocupa acest post trebuiau să fie de față pe termenul defipt², însă comisiunea scolastică nici un recurs nu a primit. Urmează ca aserțiunea d-lui „Eu” „pe baza căruia (concurs) s-a și înfățișat un concurent”, e minciună răutăcioasă. După termenul concursului s-a înfățișat un învățător din Sângeorgiu fără documentele recerute; comisiunea scolastică ținându-se de condițiunea concursului, fără documentele necesare nu a putut să-l aleagă. Unde află dumneata d-l „Eu” aici scandal? Aici comisiunea nevoind a călca condițiunile concursului a proces conștiincios. Abstrăgând de aici peste acel onorat învățător s-a făcut arătare și d-lui vicar Grigore Moisil și domnia-sa cu scrisoarea din 29/9 a. c. necunoscând mai de aproape pe acel domn învățător ni l-a recomandat provizoriu pe un an de probă, dar nu a zis că cu toată securitatea va fi abil a corespunde acestui greu oficiu; iar senatul districtual deciziunea sa în astă privință până acuma nu ne-a transmis-o. Mai încolo, înfățișatul d-tale domn „Eu”, după termenul concursului venind la noi, fu rugat din partea membrilor comisiunii scolastice locale să-și producă documentele recerute și dacă așa își va putea documenta abilitatea, va fi ales, spre aceasta și eu l-am avizat cu altă ocaziune prin amicul său D. M. și domnia-sa rugarea noastră nu a împlinit-o nici mai târziu și fiindcă scopul său principal i-a fost a dobândi stațiunea învățătorescă din comuna Maieru, ce chiar docentele înfățișat al d-lui „Eu” ne-a spus apriat, și numai la caz nefavorabil să-și probeze norocul în Ilva-mare, membrii comisiunii scolastice locale în astfel de împrejurări ca să nu rămână postul de tot vacant în 5 octombrie a. c. cu majoritate absolută de voturi au ales iar pe fostul învățător I. D., om cu conștiință curată aici nu poate afla scandal.

¹Sa se asculte si cealaltă parte.

²Fixat.

ILVA-MARE ÎN 1 NOIEMBRIE 1873

Domnule „Eu” păcătuiești greu când să dezmierzi cu publicarea totalei inabilități a fostului nostru docent I. D. că de nu ar fi barem de mijloc, nu ar avea atestate bune de la profesorii săi. Despre altele reflectez.

Cauza principală a examenului rău cu privire la cei mai mulți prunci nu e învățătorul, nici comisiunea scolastică, ci absentările cele multe ale pruncilor, că pe lângă toată năzuința comisiunii scolastice și a oficiului comunal și cercual nu s-a putut mijloci ca pruncii să cerce școala regulat, din cauza principală că oamenii în Ilva-mare sunt așezați cu locuința statornică pe câmp, împrăștiați foarte tare; pruncii să se facă au să facă un traseu de 2-3 și mai multe ore, cei mai mulți mizeri, fără îmbrăcăminte și vipt¹ de ajuns din cauza scumpetei ce domnește neîntrerupt de 4 ani încoace.

Aserțiunea d-tale că „s-au văzut cazuri”, etc., iar este vătămătoare, că trebuie să știi că nulla regula sine exceptione². Întreb și eu acuma, oare câți școlari au ieșit azi din școlile superioare din Sângeorgiu, știu toți citi și scrie? Mulți nimica sau foarte puțin; să zicem dară cu dumneata că acest lucru rezultă din inabilitatea învățătorilor de acolo? Ferească Dumnezeu! Știe onoratul public că la toate școlile și gimnaziile sunt învățăcei secundari ori profesorii sunt inabili de a-i învăța? După înțelepciunea d-tale „da”, după convingerea publicului „ba”.

Domnule „Eu”, în Ilva-mare sub I. d. s-au educat prunci care știu citi și scrie, durere, însă că părinții lor nu sunt în stare a-i trimite la Sângeorgiu, că te-ai convinge ce neadevăruri ai publicat.

Pe scurt. Scopul comisiunii scolastice locale a fost a căpăta un învățător cât de procopsit, ca să poată fi ales definitiv; atare învățător însă nu a ales că nu a avut de unde înfățișatul d-lui „Eu” nu și-a probat abilitatea prin documentele recerute nu a împlinit condițiunile concursului; învățăcei avem și buni și slabi, ca la toate școlile, iar d-ta ai vorbit lucruri vane, ai făcut d-ota un scandal mare.

Scopul d-tale ți-a fost a te făli că știi scrie articole în foi publice.

Comisiunea scolastică locală iubește progresul poate mai mult decât d-voastră, a lucrat și lucră încât poate; educațiunea tinerimii ne zace la inimă, fără a fi învățați de d-ta, rămâi d-ta la ale d-tale și noi la ale noastre că: ultra non posse nemo obligatur³, și iară ți-aduc aminte: Sutor ne ultra crepidam⁴.

Pentru majoritatea comisiunii scolastice locale.

Iosif Balu
preotul Ilvei-mari⁵.

¹Rod, produs al pământului; bucate, recoltă.

²Nici o regulă fără excepție.

³Nimeni nu este obligat dincolo de ceea ce este în stare să facă.

⁴Cizmar, nu dincolo de pantof.

⁵Federațiunea, Budapesta, Anul VI, 1873, nr.71-796, pp. 279-280.

III. De pe Valea Rodnei

- 1 ianuarie 1874 -

În nr. 71 al prețuitului ziar „Federațiunea” d-l Iosif Bal, preotul Ilvei-mare, replicând la cele publicate de mine în nr. 68 referitor la școlile populare din Ilva-mare, Poiana și Leșu, mă onorează cu mai multe expresii batjocoritoare, demne de învățătorul lor. Ca onorații cititori să nu mai alunece a crede că cele publicate de mine în nr. 68, ar fi niște minciuni răutăcioase, după cum place d-lui B.[al], voi da adevărului tributul meritoriu.

D-l B.[al] recunoaște că senatul scolastic din Ilva-mare a publicat concurs pentru ocuparea postului de învățător, da însă cum? Din ce cauză a devenit postul învățătoresc vacant? Asta mi-ar place să mi-o spună. Susține mai încolo că nimeni nu a recurs pentru postul curentat și în urmă afirmarea că membrii senatului din Ilva-mare au ales cu majoritate absolută de voturi pe Isac Dănilă. A alege învățător și încă prin votare, unde nu este nici un concurent, oare nu e aceasta enigma neexplicată? dar să vedem cum a decurs treaba la Ilva-mare. E un neadevăr ca să nu mă exprim cu cuvintele („minciună grosolană”), prea estetice ale d-lui B.[al] – e un mare neadevăr aserțiunea domniei-sale ca postul de învățător din Ilva-mare nici un concurent.

Au fost doi concurenți și anume I.D. și I.C. din Sân-Georgiu. E drept că acest din urmă nu s-a înfățișat în Ilva-mare până în timpul expirării concursului și încă fără documentele recerute, dar și aceea e drept că senatul școlar și, respectiv, d-l B.[al], după ce au întrebat pe d-l vicar, ce au văzut că dânsul declarase că deoarece îi e absolut fără potența a-și câștiga în pripă documentele recerute, nu dorește alta decât ca să fie ales interimar pentru un an, l-au privit de concurent, ceea ce se poate vedea din actul alegerii condus de domnia-sa, unde dânsul figurează ca candidat. Așadar, Ilva-mare a avut doi concurenți, alegerea a decurs între ambii și d-l B.[al], care au avut cunoștință că dânsul prin indiferentism, lene, beția sa și alte fapte inconveniente postului învățătoresc, dovedite în un șir lung de 13 ani a devenit cu totul neapt de a mai fi învățător, i-au dat totuși votul și, respectiv, i-a făcut majoritate. Domnia-sa nu a cutezat a-și da votul lui I.T. pentru că nu l-a cunoscut bine, căci n-a avut documentele recerute, ci și-au dat votul lui I.D. care înaintea domniei-sale posedă destule documente. Acesta e scandal nemaipomenit din nr. 68 „Federațiunea” au conturbat liniștea d-lui B.[al] – I.D. ca un neabil, cunoscut tuturor de pe Valea Rodnei pentru nenumăratele sale fapte contrare demnității sale învățătoresci, a fost destituit pentru totdeauna din postul său și senatul școlar sub înțeleapta conducere a d-lui B.[al], îl realege încă atunci când sta față de alt concurent. D-l B.[al], ca președinte al senatului școlar nici nu i-a fost iertat a privi pe I.D. de concurent știind

DE PE VALEA RODNEI – 1 IANUARIE 1874

că dânsul, ca incorigibil, a fost destituit. Onoare celor doi inteligenți din senatul scolastic care nu s-au lăsat seduși de d-l B.[al], care, precum văd din scrisoarea sa, susține abilitatea favoritului său, pe baza atestatelor bune căpătate de la profesorii săi de când se afla în școală. Apoi bine, dacă d-l B.[al] n-a ajuns încă până acolo ca să priceapă că atestatele școlare teoretice nu plătesc nimica dacă practica lungă de 13 ani dovedește contrariul.

Am zis în articolul meu din nr. 68 că: s-au văzut cazuri ca copii ieșiți din școlile populare din Poiana, Leșu și Ilva-mare nu știu barem ceva scrie sau citi, ceea ce precum văd, încă l-au gădălit pe d-l B.[al]. Acuma zic mai mult, s-au văzut cazuri ca copii ieșiți de prin școlile populare respective, intrând apoi în școala populară superioară din Sân-Georgiu, necum să știe citi sau scrie, dar ca și când ar fi sălbatici, nu știu nici vorbi, ci la întrebările puse din partea învățătorilor sucesc numai din cap. Unde e aici instrucțiunea? Unde e învățământul intuitiv cu care trebuie ocupat copilul la prima sa intrare în școală?

La aserțiunea d-lui B.[al] că azi încă mai ies copii din școala populară superioară din Sân-Georgiu care nu știu nici scrie, nici citi, sunt chemați învățătorii respectivi. Eu câte cunosc acea școală, poate mai bine decât d-l B.[al] de chiar din capul locului că și această aserțiune este un mare neadevăr și ca atare va rămâne până nu se arată cel puțin un caz contrar. Cum că în Ilva-mare sub I. D. s-au educat prunci care știu citi și scrie încă e neadevărul neadevărurilor.

Tinerii care au avut nefericirea de a se dezvolta de 13 ani încoace nu știu niciunul, nici citi, nici scrie.

Cât pentru scopul meu, acela n-a fost a mă făli că știu scrie articole în foi publice, ci am voit a afla cauza cea adevărată a alegerii neaptului I.D. și acela l-am și ajuns. acuma știu că d-l B.[al] a fost toată cauza. De la cap se impute peștele.

Cât pentru celelalte dăscălituri, mulțumesc, observând: că pentru a nu putea face ceva e destul să crezi că nu poți face; iar cât pentru calapod, eu încă sunt de părere ca fiecare să rămână lângă calapodul său, dar ca să lucre din răputeri ca acela să-i aducă onoare întru toate. eu, precum văd, d-l B.[al] ca propagator al culturii între poporul său, a uitat cu totul de calapodul domniei-sale ce-i este încredințat. cauza școlară e comună tuturor, de la palat până la coliba cea din urmă țărănească. Să nu creadă d-l B.[al] că pentru că se află într-o comună cam împrăștiată în o margine de țară, ar avea prilejul de a nu fi controlat de nimeni, căci acesta nu are să se întâmple¹.

¹ *Federațiunea*, Pesta, Anul VII, 1874, nr. 5-809, p. 327 (articolul este semnat cu pseudonimul *eu*).

Momente istorice pentru granița năsăudeană

Maiestatea Sa Regele Carol al II-lea la depunerea jurământului Batalionului I de gardă Năsăud

Ziua de 10 iulie 1934 va rămâne pentru orașul Năsăud și pentru județ, una din cele mai neuitate zile. Se știa că Majestatea Sa, Carol al II-lea, va lua parte la depunerea jurământului Batalionului I grăniceresc de gardă la Năsăud. În vederea acestei înalte vizite, orașul Năsăud s-a pregătit pentru o istorică primire a Suveranului în cetatea veche a grănicerimii năsăudene. Anunțată fiind sosirea Majestății Sale pentru ziua de 10 iulie, un entuziasm de nedescris a străbătut județul nostru de la un capăt la altul. Toată noaptea spre 10 iulie, drumurile județului erau străbătute de căruțe și trăsuri care grăbeau spre Năsăud pentru a asista la desfășurarea serbărilor anunțate.

În zorii zilei, zeci de mii de cetățeni, frumos îmbrăcați în pitoreștile noastre costume naționale, își căutau locul de unde aveau să primească și vadă pe Regele lor drag. Fete și flăcăi, frumoși, cum numai în județul nostru se văd, plini de viață și mândrie, se îndreptau spre vechiul „Lagăr” unde aveau să se desfășoare solemnitățile depunerii jurământului.

Cetățeni, însoțiți de muzici și fanfare nenumărate, vioi și entuziaști, așteptau cu nerăbdare clipa în care sufletul lor curat și cald ca iubirea de țară, avea să învăluie chipul frumos și zdravăn ca în basme a Majestății Sale Regelui Carol al II-lea, privindu-l aievea și manifestându-și dragostea și iubirea nețărmurită față de Suveran, Tron și Dinastie.

Străbătută aceasta imensă mulțime de aceste mari sentimente, aștepta cu nerăbdare sosirea trenului, care avea să le aducă pe Acela care reprezintă întreg trecutul nostru de glorie și suferință și sintetizează, cuprinde toate năzuințele noastre de viitor. Într-această patriotică atmosferă, bubuiturile neîntrerupte de tunuri, anunță la ora 11 sosirea trenului regal.

Sosirea Majestății Sale Regelui

La orele 11, dimineața, sosește în gara Năsăud trenul regal din care descinde Majestatea Sa Regele, însoțit de d-l general Basievici, mareșalul Palatului și comandor Fundăteanu, aghiotant regal.

În gară, Majestatea Sa a fost întâmpinat de d-nii dr. C. Angelescu, președintele Consiliului de Miniștri ad-interim, d-nii miniștri: R. Franasovici, V. Sassu și Al. Lapedatu, general Prodan, comandantul Corpului 6 Armată, Dumitru Nacu prefectul județului Năsăud, precum și toate autoritățile militare și civile.

D-l Ștefan Lupu, primarul orașului, a oferit Majestății Sale tradiționala pâine cu sare, iar d-l Nacu, prefectul județului, a urât Majestății Sale în numele întregii populații bun venit pe plaiurile Năsăudului.

Cuvântarea d-lui primar dr. Ștefan Lupu

Istorică noastră cetate grănicerească a îmbrăcat astăzi cea mai mândră haină de sărbătoare, pentru a Vă aduce omagiul de adâncă recunoștință și devotament și pentru a Vă

MOMENTE ISTORICE PENTRU GRANIȚA NĂSĂUDEANĂ

răsplăti cu sufletul nostru adânc dinastic, gestul prea grațios, prin care ați reînviat tradiția și vechea noastră unitate militară, ce a creat tăria disciplinată, gloria și mândria acestui ținut grăniceresc.

Astăzi prin actul solemn al jurământului se va cimenta credința și devotamentul unei generații în care veți găsi de-a pururi sufletul cu adevărat românesc și spiritul de jertfă, care va fi întotdeauna să facă zid de forță în jurul Tronului Maiestății Voastre, pentru apărarea dinastiei și a țării.

Încrezători în viitorul acestei granițe, care sub Înaltul Comandament al Maiestății Voastre, își va retrăi epoca de glorie și mărire, capitala graniței năsăudene Vă oferă Maiestate tradiționala pâine și sare, simbolul desăvârșitei noastre supuneri.

Să trăiți Maiestate!

Cuvântarea d-lui prefect Dumitru Nacu

Maiestate!

Populația județului Năsăud este prea fericită având în cuprinsul acestui județ pe Maiestatea Voastră și prin mine Vă zice:

Bine ați venit!

Depunerea jurământului

De la gară, Maiestatea Sa Regele împreună cu întreaga asistență s-a îndreptat spre vechiul castel roman, unde Batalionul I grăniceresc se afla aliniat alături de delegațiile tuturor comunelor grănicerești din județ.

Maiestatea Sa Regele, cu suita, au luat loc pe estrada unde I. P. S. Episcop Stroe a oficiat serviciul divin, în asistența tuturor personalităților din județul Năsăud, între care notăm pe d-nii general Prodan, comandantul Corpului 6 armată, I. I. P. S. S. Ivan, Hossu și Stroe, generalul Georgescu, generalul Filimon, colonelul Savu, colonelul Bălănescu, colonelul Costescu, Nacu, prefectul județului Năsăud, Dunca, prefectul județului Cluj, senatorii Oanea și Bejan, subprefect dr. Popu, Gheorghiu, președintele tribunalului, dr. Moldovan, prim-procuror, deputații Moldovan, Millea și Scridon, profesor universitar Drăgan, primarul Clujului, Sabie, jude instr., Partene, Bichigeanu, dr. C. Mureșanu, primarul orașului Bistrița, Dumitrescu-Gârbovi, directorul pădurilor grănicerești, etc.

Cuvântarea d-lui locotenent-colonel Florescu

După oficierea serviciului religios a luat cuvântul d-l locotenent-colonel Florescu, comandantul Batalionului I grăniceresc, care a ținut următoarea cuvântare:

Grănicerimea din mândrele ținuturi ale Rodnei, Năsăudului, Bârgăului și Monorului se închină cu smerenie în fața celui prea Înalt că i-a fost dat să trăiască ziua cea mare când feciorii lor, ostași din tată din fiu, strigă jurământul de credință către suveranul nostru.

Prin înalta bunăvoință și dragostea Maiestății Voastre pentru ceea ce este românesc,

MOMENTE ISTORICE PENTRU GRANIȚA NĂSĂUDEANĂ

a renăscut unitatea grănicerească.

Ostașii Batalionului I grăniceresc primind consacrarea Maiestății Voastre, știu că au sfânta îndatorire a purta cu vrednicie mai departe tradiția plină de glorie a înaintașilor lor și a se ridica la înălțimea cinstei ce Maiestatea Voastră le-a acordat prin luarea în proprietate și comanda onorifică a batalionului.

Cuprinși de cea mai adâncă recunoștință și nețărmurit devotament față de Maiestatea Voastră, ne legăm cu toate puterile noastre spre a deveni cetățeni folositori și ostași vrednici ai Maiestății Voastre.

Prin munca dreaptă și cinstită, prin ascultare, prin iubire de Patrie, să fim vrednici de a avea în fruntea batalionului pe Însuși Maiestatea Voastră.

Să ne luminăm mintea și să ne oțelim brațul pentru ca la Înalta poruncă să facem suprema jertfă, să dăm cu toată inima sângele pentru Țară și Tron așa cum ne-a dat pildă bravii noștri înaintași.

Cuvântarea d-lui senator dr. Laurențiu Oanea

Grănicerimea năsăudeană se prosterne astăzi cucernic în fața Maiestății Voastre, recunoscătoare pentru Înalta atențiune, prin care ați reînviat tradiția și mândria românească a acestui ținut, corp din trupul Moldovei lui Ștefan cel Mare și a lui Petru Rareș.

Maiestate! Trecând această poartă ne sfințiți glia pe care moșii și strămoșii noștri și-au arătat virtuțile de ostași români, statornici până la moarte în credința și jurământul prestat.

Astăzi nu Vă jură numai ostașii de sub drapel, dar mărturisește nestrămutată credință întreaga populațiune grănicerească.

Sufletul curat și viața grănicerimii năsăudene întregi aparține Maiestății Voastre, rostul ființei noastre de azi înainte este a păzi Coroana și Tronul României Mari.

Să ne stăpâniți Maiestate întru mulți ani!

Trăiască Regele, Trăiască Dinastia Română spre gloria României Mari.

Cuvântarea Maiestății Sale Regelui

Adresându-se ostașilor Maiestatea Sa Regele a spus:

Soldați, astăzi voi sunteți urmași ai fostului Regiment grăniceresc, puneți vechea credință către patrie.

În această zi de sărbătoare să urmați pilda foștilor grăniceri, care au fost conduși de cea mai înaltă credință și devotament față de patrie și să le urmați pilda, spre cinstea voastră.

După aceea, d-na Nacu a oferit Maiestății Sale, în numele doamnelor române, un admirabil buchet de trandafiri roșii.

A urmat defilarea batalionului grăniceresc, într-o ținută impecabilă.

Două sute de grăniceri, îmbrăcați în vechile costume negre, costumele care atât de mult l-au impresionat pe Marele Napoleon la Arcole, unde trei zile și trei nopți acești îndrăciți grăniceri de la Năsăud, l-au ținut în noroiul, din care cu mare greutate a putut să scape, exclamând: „Dacă aș avea eu pe acestea negre cătane, aș supune toată lumea”.

MOMENTE ISTORICE PENTRU GRANIȚA NĂSĂUDEANĂ

Apoi, urmează defilarea banderilor nesfârșite în portul diferitelor regiuni ale graniței, călăreții având lăncile tricolore la braț. Impresie admirabilă au făcut arcașele de la Ilva-Mare care, pe cai frumoși și sprinteni, au defilat în fața Maiestății Sale. Au urmat călăreții de la Năsăud, Nepos, Zagra, Mocod și Rebra, foștii voluntari din județul Năsăud, au defilat în frunte cu prefectul județului și alți intelectuali foști voluntari în războiul de întregire a neamului. Urmează apoi defilarea comunelor grănicerești și negrănicerești din județ.

Vizitarea Muzeului

Maiestatea Sa Regele urmat de suită, s-a îndreptat spre muzeul Țării Năsăudului, unde condus de d-nii profesori Moisil și Marțian, a vizitat relicvele antice din muzeu.

Masa

După aceea, Maiestatea Sa Regele a luat parte la agapa oferită în internatul Liceului „George Coșbuc” din Năsăud, la care au asistat toți șefii autorităților din Bistrița și Năsăud.

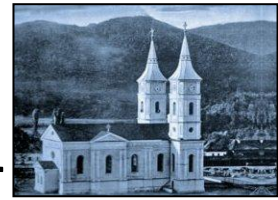
La ora 1 d. a. Maiestatea Sa Regele cu suita, urcându-se în automobile, s-a îndreptat spre trenul regal, garat în stația Năsăud, pornind imediat la Ilva-Mică.

Este de remarcat extraordinara ordine și disciplină ce a stăpânit această impresionantă desfășurare a solemnităților. Nimeni nu și-a părăsit locul nici atunci când ploaia curgea în rafale puternice, stând nemișcați la locurile lor. Această ordine și spirit de disciplină, caracterizează ținutul grăniceresc, calități moștenite de la strămoșii grăniceri care în toate manifestările lor, erau străbătuți de acest spirit al ordinii¹.

¹ Răsunetul, Bistrița, 1934, pp. 1-2.

DIN GRANIȚĂ

Cercetări istorice

MILU MĂLIN

Ca să se evidențieze și mai amplu favoarea și sprijinul acordat de conducătorii politicii evreilor reproduc alte documente care nu pot suferi nici o dezmințire:

S. M. S. nr. 500. 9-IV-919

În 12 martie a. c. am primit ordinul în legătură cu alte agente să esoperez de la On. Consiliul Dirigent, resortul comerț, un permis de cumpărare pentru stofe din fabrica din Brașov pentru trebuințele agenților secției.

D. Comșa m-a primit de tot rece și a pertractat cu mine într-un mod de tot curios, plătindu-se cu aceia că în câteva zile o să primim stofă prin Prefectura orașului, ceea ce nici după o lună nu s-a întâmplat încă.

Respingerea rugării ne-a motivat-o scurt și verbal că: nu se poate. Ceea ce m-a rezolvat și sub impresia aceasta i-am făcut reproșul, cum se poate asta că noi să nu putem ajunge la câte un rând de veșminte, când sunteți ruți și după ce noi ca români devotați facem statului cele mai gingașe și unele din cele mai prețioase servicii, până când jidanii și gheșeftarii primesc într-una permise de cumpărare. D-lui a zis să-i numesc pe cine știu că a primit permis de cumpărare. Eu i-am numit pe Zanderer, comerciant jidan din angrosist din Cluj. D. Comșa mi-a zis: Da, e adevărat că a primit, dar în viitor nu se mai dau alte permise. La aceasta, mi-am făcut observarea că eu sunt convins că se vor da și în viitor, ceea ce s-a și întâmplat acum câteva zile cu comerciantul și croitorul jidan Ianovitz Geza din Cluj, care a primit permis de cumpărare și a adus cca. 1.000 m. stofă. Tot asemenea au mai primit și alți jidani.

Vă rog... Dr. C. I. Șotel m. p. șeful secției de spionaj; Caliano m. p.; Pentru conformitate cu originalul Dr. V. Drăpganu, secr. Gen., Iustin Ilieșiu secretar de ședință, Titus Buzilă secretar pers.

Preș. Sibiu la 13 martie 1919.

Nr. 381-919.

Sub-inspectoratul General al Siguranței, Consiliul Dirigent, Sibiu.

Jos subscrisul luând asupra mea greaua sarcină de a reprezenta interesele societății meseriașilor români din Dej, cu toate că cu unanimitate de voturi am fost ales cu greu, m-am decis știind că stau în fața celei mai grele probleme ce am luat cândva asupra mea.

1. Punându-vă pe lucru am încercat a dovedi că, nouă, ca bancă industrială ne trebuie: fiară, unelte, mașini și material. Am și făcut un memoriu în privința aceasta la resortul de industrie.

MILU MĂLIN

2. Am cercat să capăt legătura cu Boemia ca să procurăm cele de lipsă din locuri competente înainte cu 3 luni, mi-a promis că e o chestiune de 3 zile; legătură directă, până aci nu s-a împlinit.

3. Neputând satisface pentru cei în drept numita, mai ales pentru invalizi m-am interesat, că nu ar putea să adune alimente pentru armată, pe lângă remunerație cinstită, comisarii mi-au dat răspuns că totul ei fac și permise nimenea nu obține și nu pot obține.

Totodată mă trezesc însă că toți perciunații îngrășați de fostul guvern ungar sunt cu permise de export și au permise de cumpărare.

Acestea și-au angajat coreligionari din Galiția săpă cutreiere satele românești, călătoresc la București unde mă conving că exportează în mare, le vând de la gară la speculanți, exportează fasole, o vând la speculanți, exportează lemne de foc, le vând la speculanți cu mii de lei, scriu 20.000 de coroane un vagon de lemne de foc.

Mă conving acolo de târgul nemaipomenit de dezavantajos pentru românii, făcut de dvs. că ei să-și trimită perciunații și să adune vitele noastre și ei să-și trimită grecotei să ne trimită să ne aducă alimentele noastre.

Iată stimați consilieri și iată d-le președinte că în loc să ne sugă numai trântorii noștri, dv. ați adus și liftele României care nemaivând ce mai sugă de pe românii din Muntenia, ați crezut de bine să ne sugă și pe noi.

4. M-am pus pe lucru și în București am făcut oferte pe preț de jumătate, la oraș, la căile ferate, la funcționarii publici și nici nu s-a primit oferta, acuma se capăt permis să angajez invalizi să-și câștige pâinea pe cale cinstită.

Vin în Sibiu ziua primă bruscat, ziua a doua promisiuni, ziua a treia cu piciorul dat afară spre râsul și batjocura perciunaților.

5. Deci cu stimă vă întreb: aveți cunoștință de ce tâlhării și hoții se întâmplă la oficiul de alimentare? Aveți cunoștință că trimișii jidani din România adunând alimentele le-au vândut îndată ce au trecut Predealul la speculanți, ajungând un minim intenția dvs. Conștiință?

Aveți cunoștință că un permis ce se eliberează la un dușman al neamului pe baza reformei greșite, nu se eliberează la români cinstiți? Vă identificați cu lucrurile acestea și luați răspunderea pentru aceste tâlhării.

Dacă nu vă identificați, veți binevoi a hotărî următoarele?

Permisele cu ziua de azi se nulifică toate. Permisele se vor da numai comercianților români și meseriașilor cărora azi le e imposibil să câștige unelte și materiale să muncească, preferați fiind invalizii.

Tot ce Consiliul Dirigent voiește sau e dator a preda Munteniei va fi adunat de comercianții și meseriașii din Transilvania.

Domnule Premier, stimați consilieri. Nouă nu „Gnadenbrot” ne trebuie, nu bancă de Magyar-Bank a lui Lukacs Laszlo, nu Erbargnung, fără unelte, material de nu o puteți da, atunci dați-ne posibilitatea ca pe altă cale să câștigăm în cinste pâinea pentru copilașii noștri și nu de nu ne-o dați atunci nu ne indignăm, fără vom suferi soarta de resignație.

Dar dacă dvs. dați precum ați dat inamicilor noștri permisii, atunci sunteți tot atât de periculoși ca jidanii ca și cei de la permisie.

În așteptarea cât în grabă a răspunsului, etc.

Cluj, 24 februarie 1919, Emil Olteanu m. p.; pentru conf. Locot (ss) Indescifrabil;

CERCETĂRI ISTORICE

Văzut: Dr. C. S. Sotel, șef S. M. S.; Dr. V Drăganu, secretar general; Iustin Ilieșiu secretar personal.

Dacă „la cap” se împruțise așa de tare peștele, ce a putut să fie „la coadă”, prin orașele îndepărtate și cu deosebire din satele din munți – Țara Năsăudului. Mieroși și căciulați, sprijiniți de sus și ocrotiți de unii cărturari din mijlocul poporului, s-au așternut către sfârșitul revoluției, în sate, și în granița năsăudeană, fiecare lipindu-și pe casă un afiș treiculi „Sub ocrotirea Senatului Român” sau „sub ocrotirea Consiliului Dirigent” cumpărat cu bani scumpi de la lichelele care făceau afaceri din însăși „România Mare”¹.

Din aceste momente istorice trebuie să se înregistreze firul bolșevismului îmbâcsit la sate. Nenumărate manifeste cu caracter separatist, antireligios, antimilitarist, antidinastic, sunt aduse clandestin și aruncate prin curți și grădini ori afișate noaptea pe localuri publice și pe stâlp de telegraf. Convertirea și educația individuală la raiul bolșevic începe în ungherele tănuite ale cârciumilor și continuă în colțuri de stradă.

Din teancul nenumăratelor manifeste păstrate cu sfințenie alături de alte documente de șeful de odinioară al secției S. M. S. (Secția Militară și Poliția Secretă din Ardeal) bravul tribun d. dr. C. I. Sotel, culegem la întâmpinarea unul lansat de Comitetul Comunist și distribuit de la un capăt la celălalt al țării, cu deosebire printre muncitori și mineri, împărțit în același timp și în granița Năsăudului în nenumărate exemplare.

S. M. S. nr. 432 din 28 octombrie 1919.

Către Soldații Români.

Soldați Români!

Din nou răsună strigătul de alarmă de la un capăt al țării la celălalt.

Colibele ruinate de războiul sângeros, de care abia ați scăpat, sunt iarăși tulburate în liniștea lor.

Sunteți chemați iarăși la arme.

Ciocoi lacomi și nesătui, care de veacuri de-a rândul trăiesc din sângele și sudorile voastre grele, cred că poporul nu a suportat, suferit destul și îl vrea din nou în foc.

Din nou cearcă să fâlfaie înaintea ochilor obosiți ai poporului nesăbuit arătarea mincinoasă a României mari.

Acei care după capitularea României și-au bătut joc în modul cel mai josnic și mai nevrednic de țărani ardeleni, care au intrat în armata română, astăzi vor începe să verse lacrimi de crocodil, să-și plângă soarta fraților noștri de dincolo.

Și iată pentru eliberarea acestor frați care s-au îngrijit să scuture jugul grofilor și al baronilor unguri, sculându-se împreună cu celelalte popoare din acea țară, pentru eliberarea acestor frați, vă vor face pe voi să vă părăsiți copiii și nevestele și să vă luați din nou pușca pe umeri.

Este minciună josnică tot ceea ce spun ei.

Nu pentru Ardeal și nu pentru frații subjugăți sunteți chemați iarăși sub arme. Nu, de o sută de ori nu, altă pricină cu mult mai profundă zace la rădăcină.

Jur-împrejur, fierbe lumea ca un cazan uriaș, s-au ridicat pretutindeni dezmoșteniții și oropsiții soartei ca să scuture jugul bogătașilor, să zdruncine din temelii lumea veche.

Ucraina și celelalte țări care s-au ținut de împărăția Țarului Nicolae, focul ei ne a-

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul XI, 1937, nr. 176, p. 2.

MILU MĂLIN

menință să cuprindă și celelalte țări.

Imperialiștii simțind această primejdie își strâng rândurile și fac eforturi supraomenești ca să înăbușe acest foc.

Vor să mai mobilizeze ce mai este de mobilizat, vor să mai arunce ce se poate arunca, gândind că doară, doară vor putea scăpa de acest pârjol.

Iată pentru ce vă trimit stăpânitorii la război. Iată de ce luați voi direcțiunea spre miazănoapte și răsărit împreună cu trupele mercenare ale Hatmanului Scofpadului, compuse inclusiv din foștii ofițeri și soldați, capitaliștilor și moșierilor, să frângeți mișcarea de dezrobire al țăranilor și muncitorilor și Ucraina și Rusia. Iată pentru ce vă vor arunca iarăși peste Carpați. Nu ca să eliberați pe frații voștri și ca să siliți grumazii scăpați de jugul baronilor și grofilor unguri, să intre în jugul gătit lor de ciocoi care nu se îndestulesc cu sângele vostru și vor să mai sugă și alt sânge. Iată pentru ce v-a silit să părăsiți ce aveți mai drag, copiii, părinții și nevasta.

Soldați Români!

Voi cei mai necăjiți țărani de pe suprafața pământului, îmbrăcați în uniformă de dorobanț, prindeți arma ca să înăbușiți răscoala altor frați de ai voștri țărani și muncitori, nu este o bațjocură aceasta? Frate tovarășe! Înainte de a înfige baioneta în dușmani, uită-te mai bine la el. Are fața suptă și palidă ca și tine, mâinile-i sunt cu bătăture ca și ale tale, ochii sunt obosiți și scâlțați de lacrimile suferinței ca și ai tăi. Este un nenorocit ca și tine.

Pentru ce luptă el, pentru a scutura jugul celor bogați, jugul acelor care i-au stors toată vloga din oase? Pentru a dărâma rânduiala nedreaptă a lumii roabe și pentru a pune în locul ei întocmirea comunistă?

Pentru ce lupți tu? Rușine, de 10 ori rușine! Tu lupți pentru a apăra puterea celor care te țin pe tine în jug și robie. Locul tău este alături de el. Dușmanul lui este dușmanul tău. Întoarceți arma contra generalilor și ofițerilor. Năvăliți ca albinele, ca furtuna asupra ciocoilor din oraș, tăiați, spânzurați, pe pierde-vară burtoși, nimiciți totul în calea voastră, numai pe calea aceasta veți pune mâna pe pământul care este al vostru și numai al vostru!

Soldați Români!

Urmăriți pilda celorlalți frați ai voștri, ridicați-vă ca un singur om în contra asupritorilor voștri, măturați-i de pe fața pământului și în locul lor, în locul stăpânirii ciocoiești, puneți stăpânirea sfaturilor voastre țărănești și muncitorești.

Soldați Români!

Țărani Români!

Trupele austriece și germane pe care stăpânitorii le-au trimis anul trecut, ca și pe voi să săvârșească acea muncă de călăi, au devenit revoluționare și au bătut și închis ofițerii și sătui aproape de 5 ani de război, vor să meargă acasă ca să dea sprijinul celor răsculați de acasă.

Iată, împotriva acestora. Vă trimit stăpânitorii ca să-i dezarmați ca și pe trupele bolșevice rusești, ca să mântuiți de groază burghezia din Germania și Austria care, cu teamă și cu tremur, așteaptă pe acești răzbunători.

Stăpânitorii vor să vă facă iarăși coadă de topor.

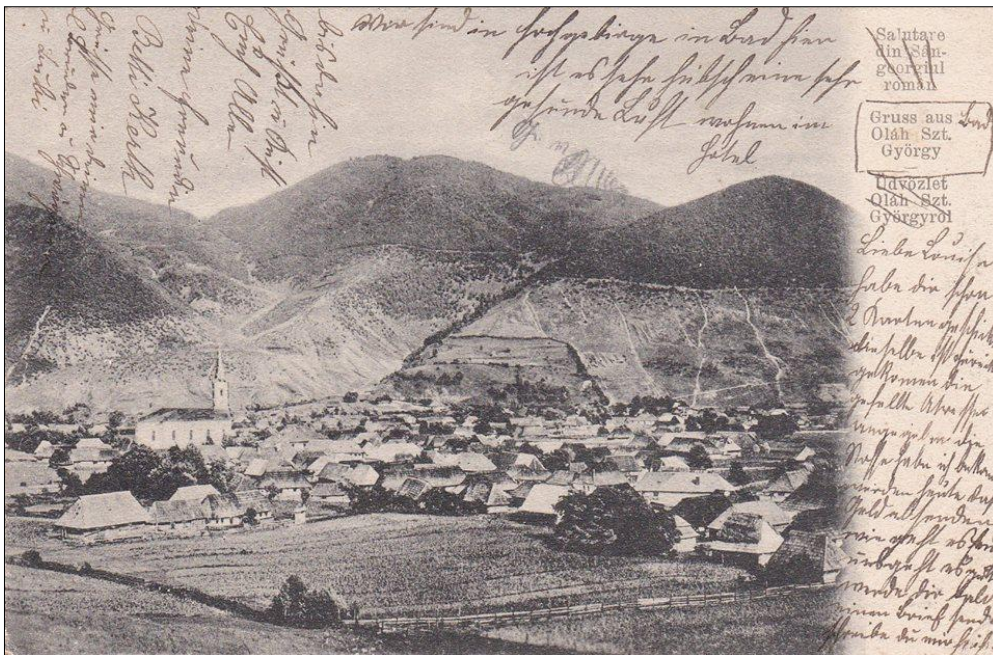
Veți asculta de ei? Veți face fapta nesocotită să dezarmați oare pe revoluționari? Nu mai fiți mai mult coadă de topor în mâna cârmuitorilor. Încetați de a vă mai supune tâlharilor. Deșteptați-vă! Scuturați jugul ciocoiesc! Puneți mâna pe pământul vostru!

CERCETĂRI ISTORICE

Fiți voi stăpâni la voi acasă. Luați toată puterea în mâinile voastre.
 Trăiască înfrățirea țăranilor și muncitorilor din toată lumea!
 Trăiască lupta armată a tuturor celor asupriți în contra asupritorilor.
 Jos ciocoi, jos călăii!
 (ss) Comitetul Comunist.

În tot locul unde era aglomerare, evreul șiret, elegant, lăsând impresia a fi cine știe ce domn mare, vădit nemulțumit și împingând în continuu, fie chiar și coreligionarii, scotea din buzunar câte un manifest incendiar, îl citea cu voce tare ridicată, adunând în jurul lui nenumărați gură cască, apoi după ce îl isprăvea, îl dona celui care, întrerupându-l de nenumărate ori, aprobase cu însuflețire conținutul, sfârșind disperat cu un surâs disprețuitor: „Povești. În alte țări s-a putut face, la noi unde țăranul e așa de prost, nu se va schimba nimica. Tot vită de jug va rămânea, la domni și ofițeri”. Apoi se strecura tiptil și dispărea pe când tot atunci în colțul vecin un alt jidan citea răspicat un alt manifest cu alt conținut și da sfaturi pentru organizare și acțiune repentină.

Urmarea, evident matematică, a fost că: bețivii, tâlharii, deocheații, declanșarii satelor au înturnat cojocul lăsând jidanii în pace și luând la goană și amenințând cu moartea nenumărați intelectuali, cum a fost cazul din Năsăud cu judecătorul Artene Mureșan, un om pașnic și de o cinste rară, care a scăpat ca prin minune de baioneta aruncată cu furie în pieptul său; apoi devastarea prăvăliilor, române și creștine, aruncarea stocului enorm de dinamită din Ilva-Mică în aer, jefuirea fabricilor grănicerești și în urmă începutul furturilor de alimente de la țăranii înstăriți, cărora le-a pus capăt ivirea celor dintâi voluntari în județ și distribuirea energetică și fără milă a celor „25 regale române” (vergi distribuite în mijlocul satului) în văzul și auzul tuturor¹.

¹ Națiunea Română, Cluj, Anul XI, 1937, nr. 177, p. 2.

Târgul istoric Rodna

Originea și trecutul Rodnei - „Carmen miserabile” - Provocări ungurești și răspunsuri ungurești... - Viața, petrecerea și... „sufletul” unui târg – Fapte și constatări

MILU MĂLIN

Când te gândești în târgul acesta simți cum te apasă, ca tăria unui blestem de care te-ai făcut vinovat singur, trecutul poate demult uitat plin cu vânzoleală și sânge încă din vremi nescrise. Și dară împins de dorul cunoașterii trecutului ai disecat etapă cu etapă, veac cu veac, toată istoria dezvoltării acestui legendar târg de munte, și se înfige nătâng în minte întrebarea legitimă: cine-i va scrie trecutul, cine va reconstrui din ruinele bisericii cu vremi grele săpate în ziduri, din misterul catacumbelor ce străbat subsolul cetății Rodnei, din ruginite săbii, cioburi de vase ori bani, valul destrămat al unei alte vieți rămasă scrisă în cartea nopților adânci, pe file îngălbenite de tăcere, pe suspin pustiu de doină ori pe șoptiri de poveste bătrână – din leat în leat – încrestată cu misterioasa ortografie a stelelor?

Cine-i va scrie trecutul? Dar ... la ce?

În definitiv poate peana dibace a unui monograf ar putea să spună mult mai puțin decât mărturiile acestea a unor vremi ce nu-s. Drumul acesta de cară – panglică prăfuită ce leagă satele prin tăcerea văilor – ne spune mult mai mult despre jefuitorii Rodnei. Troița din marginea satului, ne povestește încă, de vremurile când voinicii lui Todoran își legau aici rănile sângerânde cu banda nădejilor. La fântâna asta părăsită în mijloc de hotar de stat, îndrăgită de buruieni și lâna broaștelor și-au astâmpărat dorul întoarcerii cătanelor negre, sosite din țări străine unde și-au lăsat sânge și oase pe altarul jertfei pentru împăratul ...

La ce să-i mai scrieți trecutul ... Lăsați să-l spună singur vremile. Și totuși ...

„Carmen miserabile”

Târgul Rodna, situat în colțul nord-estic al Ardealului la trecătoarea Carpaților înspre Moldova, datorită imenselor bogății minerale și importanței covârșitoare din punct de vedere comercial a existat din timpurile cele mai vechi. Însuși numele de *Rudna* – *Rogna* – *Rodna*, înseamnă mină, după unii istorici. E constatat că încă pe timpul domniei dacilor, probabil și al agatârșilor, la Rodna se lucra la mine. Admițând că dacii, ramură a traco-iliricilor, aveau o mare cultură, că numirea râului Someș (*Samus*, *Samos*) aduce cu *Zamolxis* – *Somolxis* – *Samos*, fost rege și preot al unui trib al dacilor a cărui stare nu putea să fie decât în nord-estul Ardealului, adică în Rodna, că și azi se mai păstrează urmele unor străvechi spălătorii de aur antiromane, putem trage logica concluzie că Rodna a fost un oraș mare metalurgic al dacilor.

Romanii care au înfipt aici adânc căldura latină au continuat lucrările la minele rodnene, ca dovadă e că în galeriile vechi s-au descoperit semne pentru indicarea timpului în

MILU MĂLIN

care s-au îndeplinit lucrările, întocmai cum era uzitat de romani. Era deci un oraș înfloritor, un oraș industrial, ascuns aici în pădurile seculare ale Munților Rodnei, ferit de ochiul lacom al năvălitorului? Singuri tătarii s-au încumetat să înfrunte greutățile munților și să atace Rodna în 1241. Rodnenii au rezistat eroic respingându-i. Îmbătați de reușita victorie s-au dat la petrecere pentru ca în toiul veseliei să dea un nou atac care le-a fost fatal. Cetatea, după afirmația lui Rogerius în *Carmen miserabile*, cap. XX, a fost prădată, iar primarul Ariscald împreună cu 6000 soldați a fost silit să însoțească oștirea mongolilor în interiorul țării? Pe atunci Rodna avea o populație de aproape 40.000 locuitori după afirmația scriitorului Maginus.

Nu mult timp după incursiunea mongolilor, deși orașul a rămas completamente distrus și o bună parte din populație a fost trecută prin cuțit, Rodna se reface, continuându-se viața normală dinainte de invazie.

Ceea ce n-au izbutit să distrugă mongolii, au făcut-o sașii din cetatea Bistriței, acești „hospites” ai regilor Ungariei care priveau cu ochi lacomi la înfloritoarea cetate a Rodnei. Trec decenii după decenii și Rodna, cu întreg *Districtus Rodnensis* compus din 20 comune românești, trece sub jurisdicțiunea orașului Bistrița care avea singurul interes ca acest pașalâc să-i aducă cât mai bune și frumoase venituri pentru înflorirea singurului zeu întrupat: Bistrița.

În felul acesta steaua Rodnei apune aproape definitiv. Când galeriile minelor nu mai erau în stare să satisfacă poftei de câștig a lacomilor sași, era zbiciuit poporul satelor valahe, care trebuia să verse în visteria Cetății a zecea parte din tot avutul, indiferent de proveniență.

Și, Doamne, greu a mai fost jugul acesta al „oaspeților”! Grele au fost dijmele și nemiloase pedepsele! Cum gemeau închisorile de suferințe valahe și cum trosneau oasele rupte pe crucifixul suferinței zilelor de ieri.

Anul 1761, când generalul de cavalerie Adolf Bucov și mai pe urmă generalul Liskovici, organizează milițiile grănicerești, marchează sfârșitul definit al robiei.

Rodna și satele din jur înfloresc din nou. Exploatările se intensifică. Atenția regilor Ungariei se îndreaptă mai mult asupra Rodnei. Cu toată larga înțelegere ce o aveau Habsburgii pentru poporul românesc, multe, foarte multe din intențiile lor n-au avut rezultatul dorit. Așa e și cu Rodna. Administrație nenorocită, asuprirea oficialității maghiare care o voia un cuib unguresc au fost tot atâtea suferințe pentru mult încercatul nostru neam.

Vin colbarii

Într-un reportaj recent scriam în ziarul nostru despre Valea Vinului – Colb (cum îi zic localnicii) – care în realitate e un cătun al Rodnei. Intrigat de faptul că această admirabilă stațiune balneo-climaterică e numită atât de ciudat de populația din Rodna și jur, am căutat să aflu originea, mai ales explicația acestei numiri. Am găsit că pe lângă minele rodnene de care vorbesc mai sus erau până în a doua jumătate a secolului trecut și topitorii. Mineralele scoase din mină, înainte de a fi topite erau zdrobite, prefăcute în praf foarte fin care se lega de hainele muncitorilor, de unde numele de *colbarii*, iar stațiunii Valea Vinului în imediata apropiere a minelor, *colb*.

„Vin colbarii” era vorba cu rezonanțe de adâncă dragoste ce mergea din gură-în-gură în fiecare sâmbătă seara când se întorceau minerii la vetrele lor din Rodna. Și veneau colbarii cântând voinicește, așa cum stă bine românului. Căci cu toate schimonosirile numelor din

TÂRGUL ISTORIC RODNA

partea guvernărilor ungurești cu intenția de a-i maghiariza, acești mineri au rămas și pe mai departe valahi în ciubote care și-au părăsit, ce-i drept portul și ar fi mai jucând șa „Varșang” și ciardașul pusteii, pentru că jocul acesta are ceva din sălbăticiile hoardelor de dincolo de Altai și ei, găuritorii de pământ în sălbăticiile de munți, simțeau poate aceeași sălbatică plăcere în nebuniile ceardașului, încolo au rămas *rumâni*, buni, harnici, răbdători și romantici în felul lor, cântând doinele ciobănești cu tot plânsul vieții trudite.

Cred că și aici în ținutul Rodnei a avut loc același proces de deznaționalizare – natural mult mai recent – și cu efecte foarte puțin mulțumitoare pentru unguri, ca și acela din secuime despre care vorbește cu atâta competență distinsul prieten Vasile Netea din Târgu Mureș. Sunt și azi mineri care susțin că sunt unguri, cu nume românești maghiarizate, fără să știe o boabă ungurește.

Azi la minele rodnene nu se lucră, ori se lucră prea puțin. O bună parte din mineri au plecat la Baia-Mare, alții rămânând aici, și-au reluat vechile ocupații – de mult lăsate – din moși strămoși: plugul și sapa ori țașinul și securea.

Datorită activității laborioase a actualului conducător al minelor rodnene, domnul Ifrim Psenița, care, făcând abstracție de înfăptuirile în domeniul mineritului, duce o vie propagandă pentru readucerea la matcă a minerilor înstrăinați, se face slujbă în limba română în biserica de la Valea Vinului, iar minerii au hotărât chiar să-și aducă un preot român de religie greco-catolică.

Dar pentru a ilustra și mai mult roadele acestei propagande de românizare voi aminti un fapt petrecut săptămâna aceasta: Episcopia romano-catolică de Alba-Iulia, în urma rapoartelor disperate a preotului de același rit din Rodna, părintele Cocisc, că i se înstrăinează – vezi Doamne – credincioșii, a trimis o tânără învățătoare, Ana Clutak, ca să propună limba maghiară elevilor de școală primară de la Valea Vinului și ... religia. Amintesc că la Valea Vinului există numai școală românească condusă de tânărul învățător Nechiti, un băiat tare cumsecade, harnic, - nevoie mare – și bun român. Învățătoarea a adunat 10-15 copilași, fără de nici o autorizație din partea organelor în drept și, mai ales, a părinților, ținându-le în locul orelor de limba maghiară lecții de naționalism maghiar și ... de datoria ce o au față de ... națiunea din care fac parte! Ce credeți că s-a întâmplat? Minerii, din inițiativa lor, au denunțat organelor polițienești propagandiste. Autoarea a fost arestată și înaintată parchetului.

Faptul acesta e, cred, destul de elocvent. Românii trebuie să tragă un chiot de bucurie pentru că „*vin colbarii!*” ... Distinse prieten Psenița și frate Nechiti, mergeți pe cărarea aceluiași drum.

Rodna de ieri și de azi

A face o paralelă între stările de lucruri de dinainte de război și cele de azi nu cade poate în competența unui reporter. Totuși, privite în ansamblu, e aceeași stare de lucruri. Aceleași veșnice frecături, ciocniri mai mult ori mai puțin violente între populația românească și ungurească. Găsești în Rodna aceiași luptători pentru primatul elementului românesc și ridicarea lui ca și înainte de război, aceiași – români – trădători ai cauzei poporului din care au ieșit și aceiași „oameni de mijloc, care nu se amestecă” - în realitate

MILU MĂLIN

lașii și profitorii tuturor schimbărilor. Dacă nu-i numesc pe acești din urmă e pentru că îmi place să nădăjduiesc în o apropiată schimbare.

Scriu acest reportaj fără un pic de patimă. Constat că pe scena rodneană s-au schimbat numai rolurile de ieri, deși, accentuez aceasta, cauzele nu sunt aceleași. Locul apostolului antebelic al românismului – preotul și învățătorul – e ocupat de preotul romano-catolic ce se complace azi în „luminătorul și port-stegarul ungurismului”. Aceiași scenă. Aceleași ațâțări contra națiunii dominante. Cu o singură și excepțională excepție: ungurii se bucură de cele mai largi drepturi și, totuși, se agită, totuși bațjocoresc acest „Stat valah” care le-a dat cele mai mari favoruri.

În ceea ce privește „ridicarea” târgului, după război, e același ca și înainte, deși e notar domnul Aurel Nedelea, acest bun și modest luptător – ca toți adevărații luptători – pentru înfăptuirea gândurilor de mai bine. Târgul e același: murdar până la dezgust, cu ulițe strâmbe și strâmte în care bălțile cu broaște și bălegarul țes flori edilitare pe margini până hăt pe la Ilie proroc; aceleași case aruncate cu furca fără de nici un Dumnezeu, unse cu pământ galben printre bârne, aceași piață strâmtă și murdară, în mijlocul căreia a așezat nu știu cine un monument ce-și zice al eroilor, îngrădit cu un gard de leături rupte, înadins parcă spre bătaie de joc, spre a impieta amintirea trupurilor jertfite; aceeași școală fără tencuială, același târg de haram; aceleași, toate aceleași ... De ce? Pentru că intelectualii rodneni „au alte chestii” de soluționat. Bunăoară să se certe, să se împace și iar să se certe. Uite-așa. Și încă ceva: pentru că toată conducerea comunei a fost după război proastă. Oameni incapabili de să-i pui la coș ori să le dai foc. Ce putea face în situația aceasta un om singur – notarul Nedelea – în fața unor oameni încăpățânați în prostia lor, având la spate vechea lege administrativă care-l condamna să stea pasiv?! Vedeți sunt probleme la care intelectualii sunt rodneni – mulți, foarte mulți – trebuie să se gândească serios, să strângă rândurile și, descărcați de haina patimilor personale, să înfăptuiască ceva. Altcum, râd și câinii ...

„Epour și move”

Și totuși nu sunt așa de răi nici „domnii”ăștia de la Rodna. Dovadă e că au muncit, mult chiar, pe teren cultural. Singur în Rodna „Astra” a activat intens și după război: conferințe, șezători culturale, serate, etc., sunt tot atâtea note bune. Mai mult au înființat „Casina intelectualilor” pe care am dori-o acelor „români”, pentru că e revoltător să vezi pe bătrânul luptător Domide Maxim, alături de acei ce ieri numai îl arestau pentru cauză românească. Ce bine ar fi dacă s-ar merge pe drumul trasat cândva de încărunțitul luptător, doctorul Șotel!

Nu se putea apoi ca și în Rodna să sufle vântul înviorării sportive care a cuprins întreaga țară de la Restaurația din 1930. societatea românească sportivă „Treicolorul” umplea un mare gol în sportul Năsăudului. Câteva „meșuri” (cum zic țărani) amicale, date cu cele mai bune echipe năsăudene, cu rezultate în cele mai proaste cazuri, de egalitate, ne îndreptătesc nădejtile ce le punem în ea, iar tinerii ||Al. Pălăgeșiu, Al. Panfil, Rebreanu Vasile, V. Ș. - Porcius, etc. - se pot felicita.

În anul acesta s-a înființat Oficiul Local de Turism sub președinția doctorului Simion Turcu, un abil și priceput înțelegător al nevoilor turistice locale, care e în stare să se ia la harță cu toți sfinții sacrei noastre inactivități pentru a-și îndeplini planurile. E convins, și pe

TÂRGUL ISTORIC RODNA

bună dreptate, că Rodna poate și trebuie să devină un important centru turistic. Dacă va fi lăsat să-și realizeze admirabilul său plan, nu știu, ceea ce știu e că a realizat multe fapte frumoase.

Societatea rodneană, domnii, e mare cât nevoile acestui târg. Alături de persoane cu o pregătire înaltă intelectuală, frământați de probleme filozofic și sociale sunt puțini „domniți” ai cunoștințelor de periferie și pasionați cititori ai romanelor în fascicole, mândri de Academia claselor primare și virtuoși în bogăția dicționarului de înjurături. Deși la suprafață s-ar părea că nici o adiere a discordiei nu încrețește aparența bunei înțelegeri, în adânc, fiecare are ceva pe suflet.

Și acest „ceva” nu-și arată arama până când nu e vorba să ia vreo acțiune comună. Atunci vine ora răfuielilor și ... numai în Rodna să nu fii.

Încolo viața rodneană se scurge monoton, fără pretenții și poate fără gust ... De la citirea ziarelor cu ultimele înaintări a rebelilor din Spania și cronica faptelor diverse și până la moartea unei femei din sat, „femeie de treabă”, lovită de gută nu e nu știu ce drum. Zilele trec aceleași, se înșiră pe ața timpului trecut fără să se gândească cineva că trec. Am impresia că fiecare e o roțiță de ceasornic rodnean și toți arată, plictisiți, groaznicul aceluiași drum: scularea la 7 jumătate, dejun, birou până la 1; masa; 3-4 baie în Someș; birou, etc. Aceleași zile, aceleași glume, de multe ori stupide, aceiași băieți, aceleași fete, aceiași oameni și aceiași muncă. Toate, toate aceleași. Și totuși fiecare e mulțumit. Fiecare se bucură de răul altuia și fiecare își transmite „sincere condoleanțe”, fiecare ... Fiecare te aprobă, te laudă, încurajează chiar, pentru ca fiecare să te dezaprobe în cercul vederilor lui. Așa e firea, așa e obiceiul pământului, așa s-a moștenit din generație în generație și așa trebuie să faci și tu dacă vrei să fii primit în ea: să nu depășești o iotă din programul rodnean.

Și toți s-au obișnuit la fel. Toți execută aceleași mișcări ca la o comandă nevăzută. Toți merg în aceleași locuri, toți fac glume și toți râd. Toți fac dragoste și ... nici unul nu se însoară. Toți beau, toți cântă.

Ăsta e târgul Rodna¹.

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul X, 1936, nr. 182 (Marți 18 august), p.3.

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

OCTAVIAN LUNGU¹

ANEXE

Diploma Regelui Matei Corvin din 1475

(Textul latin tradus)

Noi Matias, din grația lui Dumnezeu, Regele Ungariei, Boemiei, etc., transmitem prin prezenta diplomă memoriei, că suntem învoiți ca orașul numit Rodna, cu cele aparținătoare² ce se numesc Rodna Valle, și care formează o proprietate aflătoare în comitatul Doboca, prin obișnuința noastră dărnicie regească să le scoatem din mizerie și sărăcie, la care au ajuns după cum declară ele, în urma tulburărilor timpurilor trecute și din cauza prea numeroaselor năvăliri dușmane, ținând noi mai ales seama ca minele noastre de argint, care în numitul oraș Rodna, sunt sub îngrijirea lor zeloasă și care după cum am auzit, chiar de mai mult timp, au suferit o surprare, să poată fi mai ușor restabilite.

Fiind noi mai departe pătrunși de grațioasa noastră dorință de a acorda coloniștilor și locuitorilor acestora favoarea Noastră regală, desfacem însuși orașul și cele aparținătoare din comitatul numit mai înainte Doboca și după cum hotărâsem înainte, ca un anumit timp, de a-l anexa orașului nostru Bistrița, dintr-o cu totul deosebită bunăvoință a Noastră, pentru însăși acest oraș, și pentru mai bună a lui stare și pentru susținerea a însuși orașului, precum și pentru drepturile celor aparținătoare, astfel îl anexăm și încorporăm de acum și pentru viitor, aceluiași oraș al nostru³.

Și voim necondiționat și dispunem în puterea acestei diplome, ca orașul mai înainte numit⁴, cu toate cele aparținătoare, precum și coloniștii și locuitorii lui, să aibă voie și să poată sta pentru toate timpurile, în posesiunea și folosința tuturor drepturilor și libertăților, obiceiurilor, favorurilor și privilegiilor, de care orașul nostru Bistrița, cetățenii și comunitatea lui, se bucură din vechime, dar așa ca orașul

¹ Octavian Lungu, *Exploatarea pădurilor grănicerești din Bistrița-Năsăud – Teză de doctorat*, București, 1935, pp. 272-278.

² Aici se înțeleg satele din Valea Rodnei, aparținând orașului Bistrița.

³ Aici se înțelege orașul Bistrița.

⁴ Se înțelege Rodna.

OCTAVIAN LUNGU

însuși și cele aparținătoare lui, să se considere supuse în toate timpurile, numitului nostru oraș, - și să fie socotit între cetățenii orașului nostru numit mai înainte, și celor aparținătoare lui, și toate prestațiunile fiscale ordinare și extraordinare – care au să facă către Majestatea Noastră să fie taxați (la fel ca bistrițenii).

Pentru aceia, dăm credincioșilor noștri Voivozi și Vice-Voivozi, ai părților Transilvaniei ale Împărăției și tuturor celorlalți la un loc și în parte, pe care îi privește sau îi va privi și care în viitor au cunoștință de această diplomă, cel mai sever ordin, că de acum înainte, că orașul numit mai sus (Rodna), precum și coloniștii, locuitorii și cele aparținătoare, cei prezenți și viitori, care în modul numit mai înainte amintite drepturi, libertăți, obiceiuri, favoruri și privilegii, să fie apărați, ocrotiți și menținuți în toate timpurile viitoare și niciodată și sub nici o împrejurare, să nu îndrăznească să-i împiedice să-i molesteze cumva contra formeii grației noastre promise, sau impunându-le lor alte drepturi sub pedeapsa pierderii grației noastre.

Pentru ca prezenta noastră diplomă să rămână în toate timpurile și în deplină vigoare, am crezut de bine să o eliberăm numiților coloniști prin întărirea sigiliului nostru secret.

Dat în Buda, în prima Sâmbătă, după octavele Sfântului corp al lui Christos în anul 1475.

Statutul Grăniceresc apărut în limba latină în anul 1766

(Textul latin tradus)

„Am decis ca acești valahi, locuitori ai districtului Rodnei și a altor localități, precum și alți valahi din aceleași localități, care s-ar anunța ulterior și care tot până acum nu s-au bucurat de libertate, să fie scoși din starea lor de supuși de până acum și să fie părtași la toate prerogativele legate de statul militar. Anume atât ei cât și copiii și urmașii lor, eliberați de orice obligământ de supus, să fie considerați oameni liberi, toate bunurile câte formează proprietatea unui individ, dimpreună cu tot folosul și câștigul ce-l aduc, să fie scutite din neam în neam, de dilemele obișnuite, luate mai înainte; proprietarii să fie apărați în conformitate cu legile țării și cu articolii militari și să se bucure de toate acelea prerogative și imunități de care se bucură ceilalți oameni liberi.

Îndatorirea principală a tuturor valahilor grăniceri este, că atât timp de război, cât și în timp de pace, să se îngrijească de apărarea granițelor, să fie de strajă în garnizoană și la poteci, să mențină siguranța țării, prin urmărirea hoților și împiedicarea importului și exportului clandestin de mărfuri și bucate prohibite. La izbucnirea vreunui război, grănicerii vor fi obligați să facă serviciul și în afară de patrie, în baza obligământului ce și-au luat față de noi.

În timp de pace, li se va scădea numiților grăniceri a treia parte din contribuțiune, ce cade pe dânșii, iar în timp de război, toate acelea familii grănicerești care locuiesc pe o moșie, și din care vor fi duși în război unul sau mai mulți membri,

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

pe tot timpul serviciului, vor fi scutiți cu totul de darea obicinuită. Tot așa se va bucura de aceste prerogative militare toate acele persoane, care fac parte din o familie locuitoare pe o moșie neîmpărțită, chiar și în cazul că va servi în regimente de graniță un singur individ din această familie.

Văduvele, ai căror bărbați vor muri în serviciul nostru, se vor bucura de drepturile soților lor. Pe lângă acestea, le declarăm scutite de toate dările și impozitele, până când se vor mărita din nou, ori fiii lor vor fi apți pentru serviciul militar și vor fi luați la miliție. Decidem mai departe ca acești soldați grăniceri, să fie scutiți de toate serviciile publice și extraordinare. Vor fi îndatorați însă să facă gratuit transporturile care sunt în strânsă legătură cu serviciul militar. Tot astfel vor trebui să îndeplinească și lucrări sătești și districtuale, care sunt în folosul țării și al lor propriu, de exemplu pregătirea și întreținerea podurilor, șanțurilor, săparea și umplerea gropilor, îngrăditurile, repararea drumurilor, etc.

Dacă moare vreun soldat grănicer, averea lui mobilă și imobilă nu trece în nici un caz în proprietatea erarului nostru, ci rămâne la moștenitorii și urmașii aceluia, dimpreună cu obligământul militar legal de bunurile imobile.

Toți soldații grăniceri, fără deosebire, au să ducă o viață creștinească și cinstită, și toți capii de familie au să-și crească membrii în religiuina pe care o profesază. În exercițiul religiuinii lor, nu vor fi împiedicați, nici ofensați de cei de altă religiuine, sub nici o împrejurare și pe lângă cea mai severă pedeapsă. În scopul acesta toți soldații grăniceri se vor năzui să trăiască atât de acasă cât și în serviciu, în bună înțelegere, prietenie și unire.

Dacă vreun grănicer aparținător regimentelor românești și-ar călca în picioare, în contra oricărei așteptări, jurământul de credință pus, și ar părăsi regimentul cu drapelul pe care a jurat, va fi pedepsit în conformitate cu articolii de război, cu moartea: - iar dacă s-ar întâmpla să emigreze familii române întregi, bunurile rămase de ele vor fi luate și confiscate în folosul erarului (statului).

În privința afacerilor judecătorești decidem ca în toate acele locuri, ai căror locuitori sunt numai jurisdicțiunea militară; în acele locuri însă unde cei luați în regimentele grănicerești, parte nobili și liberi români, locuiesc împreună cu alți locuitori, va fi în uz jurisdicțiunea împărțită, așa cum există de prezent la soldații de graniță secui.

În ce privește această jurisdicțiune deosebită și mai întâi având în vedere locurile care sunt supuse numai jurisdicțiunii militare, se stabilește următoarele: plângerile care privesc o comunitate sau o companie întreagă, nu se vor putea face verbal, de o droaie de oameni, ci se vor înainta în scris cu toată cuviința la locul competent de doi sau trei delegați din sânul jălbarilor. Dacă plângerile privesc însă numai persoanele particulare, nici atunci nu-și vor aduce cu sine intermediari, ci aceia pe care îi privește chestiunea de-a dreptul se vor prezenta ei însuși înaintea comandantului companiei, care vor asculta cu toată bunăvoința plângerile, va confrunța ambele partide interesate, va interoga fundamental pe martori și numai

OCTAVIAN LUNGU

după aceea va aduce sentința. Pedepsa în cazul de mai puțină importanță nu va trece peste 6 fl. ceea ce-i după toată dreptatea. Atât plângerile, cât și sentința vor fi trecute în procesul verbal judiciar, care se găsește în acest scop la fiecare companie, ca în cazul când împotriva hotărârii aduse s-ar face apel la regiment sau comandamentul suprem. Dacă plângerile sunt de o importanță mai mare și partidele litigioase nu se pot învoi, cu privire la chestiunile controversate, pe cale pașnică și fără intervenția juridică, atunci jălbarii vor fi trimiși întotdeauna, la judecata regimentului.

Pentru locurile cu competență juridică împărțită, aprobăm mai întâi împărțirea făcută în constituțiunea publicată de guvernul regesc al marelui principat, în 18 noiembrie 1762 și anume, împărțirea în jurisdicțiunea reală, personală și mixtă.

Cauzele reale sau privitoare la lucruri sunt acelea, care au de obiect lucruri controversate, bunăoară imobile, ipotecile, bunurile dotate și parafernale, apoi lucrurile vândute, gajate și lăsate moștenire cu pagubă, lucrurile înstrăinate în mod ilegal, cum ar fi quartalitele (a patra parte din avere, cuvenită fetelor) în sfârșit, bunurile câștigate de la noi, cu păgubirea unei terțe persoane.

Cazurile personale sunt omuciderile, bătaia, defăimarea, calomnia, cearta, apoi toate acele acte care se referă la pedepsirea și vătămarea corpului, ori care se judecă de forul criminal. Acestea și altele la fel vor fi preluate și tratate de forul militar, în conformitate cu articolii militari.

La cauzele sau acțiunile mixte aparțin acelea, care într-o privință par personale, dar sunt împreunate cu restituirea lucrului luat, așa sunt acțiunile intentate pentru obiectele împrumutate, depuse, amanetate cu dobândă, apoi acțiunile privitoare la contracte, - cauțiune, chezașii, uzufruct, cumpărări, vânzări, societăți, procurori, în sfârșit, toate acelea care în temeiul învoielii oarecare, au la bază anumite obligațiuni.

Mai sunt apoi delictele care pretind drept pedeapsă procese criminale și acțiuni civile, pentru restituirea daunei cauzate, cum sunt furturile, jafurile, hoțiile, defraudările, actele de violență, neînțelegerile cu privire la darea de cap și pe avere, în sfârșit nu numai reclamarea bunului mobil înstrăinat prin furt sau jaf, ori pierdut, ci și acțiunile de câștigare a libertății pornite de iobagi primiți în armată sau care cer să fie primiți.

Judecata se va face gratuit, atât la regimente cât și la companii. Prin urmare se interzice cu toată strictetea primirea așa-numitelor taxe judecătorești, cu excepția unui singur caz, când se vor găsi împlicinați fără temei, cărora cu drept cuvânt li se poate impune, cu știrea și învoirea comandantului regimentului, suportarea cheltuielilor de interogator.

Fiindcă între vecini se pot întâmpla multe neînțelegeri, din cauza că vita unuia face pagubă în semănătura altuia, care pentru aceasta își ia un zălog oarecare, astfel plângerile de acel fel, se pot prezenta întotdeauna, la ofițerul superior sau inferior în acel loc. Paguba pricinuită se va prețui prin vecini imparțiali și se va resti-

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

tui celui păgubit de către cel a cui a fost vita. În asemenea cazuri, nu se va dicta ulterior sub nici un pretext pedeapsa în bani, decât doar dacă se va constata că cel în procesuat a încercat să-i facă vecinului o astfel de pagubă din răutate.

Siguranța și păstrarea moștenirilor, educația orfanilor cu tutori, precum și îngrijiri de văduve, vor forma obiectul unei atențiuni deosebite. În acest scop se va alcătui la regimentele de graniță românești, o comisie tutelară stabilă, din care va face parte, un căpitan, un locotenent, un sublocotenent și un judecător militar. Acestei comisii, care va fi controlată mereu de comandantul regimentului, i se va încredința administrarea tuturor banilor orfanilor și văduvelor. Membriilor din comisie li se interzice orice operație în interesul propriu și toate cazurile de neglijență vor fi pedepsite cu cea mai mare rigoare.

Îndatorirea principală a acestei comisii, va fi să îngrijească cu multă băgare de seamă de averea orfanilor și mai ales să vegheze ca banii amintiți să fie plasați de tutor pe lângă dobânda legală, luându-se toate precauțiunile necesare pentru înlăturarea oricărui risc. Obligațiunile despre asigurarea și garantarea banilor, vor fi date spre păstrare comisiei amintite. De asemenea tutorii sunt datori să dea seama anual despre averea pupilor încredințați tutelei și îngrijirii lor și astfel să dea dovadă că au în vedere binele acelora.

În scopul ca dispozițiile interne ale districtului militar rodnean și ale celorlalte locuri pur militare, să fie aplicat spre binele comun, am stabilit venitele alodiale ale acestui district și ale locurilor militare și am hotărât ca acelea să nu fie încasate în visteria noastră. Ca administrarea acestor venituri să se facă spre binele graniței și al Statului, am înființat, la fiecare din cele trei regimente, o comisie economică militară, căreia i-am impus observarea anumitor ordine speciale”¹.

¹V. Bichigean, *Statutul grăniceresc*, Arhiva Someșană, nr. 8, pp. 76-92 și pp. 104-121.

TRADIȚII

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Fascioara IV

Din S. Georgiu românesc¹

I

Dacă-s bade cam hâduță
Nu-ți mai drăguță
Dacă nu-s frumoasă tare
Nu-ți dumnitale
Nici nora mamei tale!
Eu-s copila și m-oi face
Cine-i hâd să-mi deie pace.

II

Bade-nalt și sprâncenat
Țineau talpa la iad
Și de rai
Parte să n-ai
Că hâdă drăguță ai.
Dar de hâdă n-ar fi hâdă
Numai ochii o cam strică
Ochii-s negri și holbați
Ca la câinii cei turbați
Gura-i mare și căscată
Și la trup e dezvățată.

III

Supăratu-i omul, Doamne!

Când se culcă și nu doarme
Supăratu-i omu-atunci
Cându-și da boii pe junci
Și fetele după slugi.
Cându-și da din mâna lui
Fetișoara neamțului,
Fetele străinului.

IV

De m-ar fi făcut mama
Deodată cu frunza
Neamțul nu m-ar căpăta.
Dară mama m-o făcut
Când e timpul neplăcut
Când cade frunza pe jos
Neamțului de bun folos
Bată-ți neamțule credința
De ți-ar fi pierit sămânța
De n-am fi cătane noiembrie
N-ar mai fi săbii la voi
Numai vitejia noastră
Poate și sabia voastră
Fără noi și arma noastră
Ar fi vai de pielea voastră.

¹ Dr. Artemiu Publiu Alexi, *Poezii populare, 1869*, în Biblioteca Academiei Române București, Manuscris nr. 4302. Mulțumim pe această cale pentru fotografiile făcute după aceste manuscrise domnișoarei *Maria-Ilinca Lorentz* din București (artist în cadrul Filarmonicii din București, membră a Orchestrei Naționale Simfonice).

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – CULEGĂTOR DE FOLCLOR

V

Doamne! Doamne!
Lumea doarme.
Numai eu nu pot dormi
De necazurile lumii
Și de vorba mândrului.
De necaz și vorbe grele
Și de dorul mândrei mele.

VI

Acela-i feciorul fecior
Care nu se culcă-n țol
Fără pe pământul gol
Iarba verde-n loc de țol.
Acela-i fecior curat
Care nu se culcă-n pat
Fără pe pământ uscat
Iarba verde-n loc de pat.

VII

Săraca frunza de fag
Bună-i ea de căpeneag
La feciorul care-i sărac.
Săraca frunză de tei
Bună-i ea de căpătâi
La feciorul care-i holtei.

VIII

Codrurile cu frunza lungă
Pice piatra nu le-ajungă
Voinicii-n tine să fugă
Codrurile cu frunza lată
Pice piatra nu te bată
Voinicii-n tine să șadă.

IX

Până eram holteiaș
Nu mai eram nevoiaș
Umblam pe cal neînvățat
Lotru și tot împănat
Dar de când m-am însurat
Dat-am calul pe mălai
Și șaua pe lapte dulce
Să mănânc puterea-n cruce
Că la mândre nu l-a duce.

X

Până-ți eram bade dragă
Vinei la noi și fără treabă
De când bade n-ai venit
Nici cu treabă n-ai venit
Mult mă mir bade de tine
Că pământul te mai ține
De nu vii seara la mine.
Ține-mă pământ cu iarbă
Nu pot veni fără treabă
Ține-mă pământ cu rouă
Nu mai pot servi la două
Ține-mă pământ cu glij
Nu mai pot servi la trei.

XI

Lelișoară cu păun
Puneți casă lângă drum
Eu m-oi face-un păunaș
Și-oi veni să-mi dai sălaș
- Dar de cină ce mi-i da?
- Strugurași ca iedera
Gură dulce ca mierea
Ochii negri ca murea
Sprâncene de dezmiardat
Guriță de sărutat.

Va urma

COMUNISM

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

ALEXANDRU DĂRĂBAN¹

21. OTELEA SIMION

- a) Prundul Bârgăului, Năsăud, 4.05.1900;
- b) Prundul Bârgăului;
- c) Țărani chiaburi;
- d) Agricultori chiabur (30 ha, 45 oi);
- e) În trecut PNT Maniu, în prezent neîncadrat;
- f) 2 ani 18 luni (scris în creion);
- g) - la 13.12.1949 nu a vrut să predea cota de porumb certându-se cu președintele comitetului provizoriu pe care l-a amenințat că dacă va schimba regimul îl va aranja;
- la 15.01.1950 s-a agățat de activiștii de partid spunându-le că stau toată ziua la serviciu și nu fac dreptate;
- tot atunci a spus, în primăvara anului 1950, va scăpa de comuniști și vor veni anglo-americanii;
- la 28.02.1950 a produs a stare de nemulțumire în rândurile țăranilor săraci și mijlocași, prin faptul că nu a vrut să îndeplinească munca obligatorie impuse de comitetul provizoriu la cărat lemne².

h) Apare o completare 12 luni scrisă în creion.

22. COSTIN VASILE

- a) Simionești, Năsăud, 24.10.1909;
- b) Simionești, Năsăud;
- c) Țărani mijlocași;
- d) Agricultori chiabur (18 ha, 1 batoză, 1 moară, etc.);
- e) În trecut și în prezent neîncadrat;
- f) 2 ani 18 luni (scris în creion);
- g) - la 12.12.1949 s-a exprimat că va fi război, situația se va schimba și atunci nu se vor achita cotele pe care le cer comuniștii;

¹ Acest serial l-am început din numărul 7(83) al revistei.

² Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.), Fond Documentar, dosar nr. 6843, fila 16, p. 20, poz. 20.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- tot atunci a spus să bea un pahar de vin în sănătatea lui Iuliu Maniu și la primăvară în sănătatea anglo-americanilor;

- în toamna anului 1949 s-a manifestat împotriva regimului și împotriva treieriișului la arii;

- la 30 martie 1950 s-a manifestat împotriva înființării gospodăriilor colective din comuna Jeica, zicând atunci când vor vrea să facă și în comună la mine voi avea grijă să nu înfăptuiască aceasta;

h) Apare o completare 12 luni scrisă în creion¹.

23. SCHUSTER MIHAI

a) Bistrița, Năsăud, 16.01.1920;

b) Bistrița;

c) Țărani mijlocași;

d) Comerciant;

e) Fost SS, în prezent neîncadrat;

f) 1 an (scris în creion);

g) - la 4 iunie 1949 are ieșiri șovine împotriva populației evreiești și împotriva partidului;

- la 12.10.1949, la fel are ieșiri antisemite, spunând că țara este vândută jidanilor și Ministerul de Externe este condus de o jidancă;

- la 12 și 15.01.1950, stând de vorbă cu numitul Foisel Martin a înjurat comuniștii spunând că în curând se va schimba situația.

h) Apare o completare 6 luni scrisă în creion².

24. KANTOR IOAN

a) Cluj, județul Cluj, 18.04.1904;

b) Bistrița;

c) Muncitori;

d) Vopsitor, exploatator;

e) În trecut Nylasist, în prezent neîncadrat;

f) 2 ani 18 luni (scris în creion);

g) - la 1.11.1949 a insultat regimul spunând că aceștia nu văd mai departe de lungul nasului;

- la 15.01.1950 s-a exprimat că în posturi de răspundere, partidul a pus oamenii fără pregătire și că în partid au intrat numai golani, bătându-și joc de membrii de partid;

- la 10.02.1950 este văzut cu un grup de foști fasciști defăimând partidul și puterea de Stat și exprimându-se că se va schimba regimul și-i va lua la răspundere pe cei ce conduc astăzi;

- la 13.03.1950 defăimează regimul de democrație populară acceptând politica lui Rajk și lansând zvonul că americanii se pregătesc pentru a salva Balcanii și că Ardealul va fi retrocedat Ungariei;

- trăiește în anturajul fasciștilor maghiari Bonyai Bela, Makor Bela și alții.

h) Apare o completare 12 luni scrisă în creion³.

¹*Ibidem*, p. 20, poz. 21.

²*Ibidem*, p. 20, poz. 22.

³*Ibidem*, p. 21, poz. 24.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR
LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

25. SARKANY FRANCISC

- a) Orminișul de Câmpie, Mureș, 31.01.1915;
- b) Bistrița;
- c) Mic burghez;
- d) Învățător comprimat;
- e) În trecut în partid. Imredi și Erdely Part., în prezent neîncadrat;
- f) 2 ani 18 luni (scris în creion);
- g) - la 1.05.1949, discutând cu Andrasi Gheorghe și Tink Ștefan, a adus injurii regimului și au comentat știrile posturilor de radio Londra și Vocea Americii;
 - la 21.02.1950 a lansat zvonul că în curând țările de democrație populară vor fi eliberate de anglo-americieni și Ardealul va fi dat Ungariei;
 - la 17 martie 1950 s-a exprimat că la conducerea partidului sunt oameni fără cap și în curând vor umplea închisorile;
 - trăiește numai în anturajul elementelor reacționare.
- h) Apare o completare 12 luni scrisă în creion¹.

26. KANDEL DAVID

- a) Vișeu de Sus, Maramureș, 13.10.1904;
- b) Bistrița;
- c) Mic burghez;
- d) Funcționar comercial;
- e) În trecut membru în organizația „Icnud”, în prezent exclus PMR;
- f) 2 ani 18 luni (scris în creion);
- g) - la 27 octombrie aduce injurii partidului, camuflează pe un criminal de război, are mai multe manifestări șovine;
 - la 4.02.1950 este exclus din PMR că a fost exploatare și sionist când s-a manifestat cu mulțumire pentru acest fapt, făcând nebuni pe membrii de partid;
 - la 23.02.1950 se exprima că se..... pe partid și că conducerea de azi e o porcărie;
 - ascultă radio Londra și Vocea Americii în cercul lor de sioniști, a discutat cu aceștia despre bomba hidroenergetică prin care americanii își vor putea impune punctul lor de vedere;
 - cât a fost în partid a fost curea de transmisie dintre partid și evreii sioniști, punându-i la curent cu toate problemele și măsurile pe care le ia partidul.
- h) Apare o completare 12 luni scrisă în creion².

27. BOERIU IOAN

- a) Iclodul mic, județul Mureș, 5.06.1911;
- b) Bistrița;
- c) Mic burghez;
- d) Magistrat epurat;
- e) În trecut și prezent neîncadrat;
- f) 2 ani (scris în creion);
- g) - la 28.12.1948 are ieșiri împotriva regimului defăimând puterea de Stat și spu-

¹*Ibidem*, p. 21, poz. 25.

²*Ibidem*, p. 21, poz. 26.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

nând față de Popa Nerva și Moldovan Maria că dacă se va schimba regimul, el va fi chestor de poliție și va omorî câțiva comuniști;

- la 4.01.1949 asculta radio Londra și Vocea Americii și difuzează știrile la numiții Caliani, Ceuca Valer și Pop Nerva;

- este în legătură ce cele mai reacționare elemente ca: Elefterescu, Balaban, Cezar și Suta Eugen cu care lucrează la Banca de Stat și discută probleme politice știrile auzite la posturile de radio imperialiste.

h) Apare o completare 12 luni scrisă în creion¹.

28. BURGHELEA MIHAI

a) Chebrești, Vaslui, 25.01.1898;

b) Biustrița;

c) Mic burghez;

d) Colonel deblocat;

e) În trecut și prezent neîncadrat;

f) 2 ani (scris în creion);

g) - este în legătură cu elemente deblocate ca: colonel Mareș Gheorghe, Lt. Rusu Mircea, col. Crevato Cornel și legionarul exclus din PMR Podaru Mircea, cu care discută numai știrile de la radio Londra și America;

- la 17.01.1950 se manifesta împotriva regimului făcând lagărul socialist o șleahță, nu a vrut să intre nici într-un serviciu spunând că nu va intra ca conștopistului unui analfabet.

h) Apare o completare 12 luni scrisă în creion².

29. MATHE IOAN

a) Tonciu, Năsăud, 6.06.1924;

b) Tonciu, Năsăud;

c) Țărani săraci;

d) Tâmplar;

e) În trecut și prezent neîncadrat;

f) 1 an (scris în creion);

g) - la 13.10.1949 lansează o serie de zvonuri în comuna Tonciu, spunând că în curând Statul va lua totul, pentru că așa este socialismul și prin minciuni partidul ne duce la colhoz;

- din declarația lui Hosu Ioan reiese că a împiedicat munca activiștilor de partid în legătură cu colectivizarea, la fel declara și Rigmani Ioan secretarul organizației de bază;

- a făcut o clică din fii de chiaburi pentru a împiedica munca organelor politice în legătură cu colectivizarea, aceasta în primăvara anului 1950;

- nu-i serbare sau adunare în comună unde numitul să nu pună la cale ceva contra liniei partidului.

h) Apare o completare 6 luni scrisă în creion³.

30. TURCU PAVEL

a) Bistrița, Năsăud, 25.05.1895;

b) Bistrița;

¹*Ibidem*, p. 21, poz. 27.

²*Ibidem*, pp. 21-22, poz. 28.

³*Ibidem*, p. 22, poz. 29.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR
LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

- c) Mic burghez;
- d) Comerciant;
- e) În trecut simpatizant PNT, în prezent exclus din PMR;
- f) 2 ani 18 luni (scris în creion);

g) - în ziua de 16.08.1949 a spus colonelului deblocat Mareș Gheorghe și chestorului comprimat Vlădescu Nicolae că din cele auzite la Londra și Vocea Americii situația este foarte critică și dacă va începe războiul magazinele de stat se vor duce dracului și el se va putea reface;

- s-a exprimat că evreii din exploatatori au devenit proletari, deoarece și-au lichidat prăvăliile, iar acuma lucrează la magazinul de stat, aceasta spunând din ură rasială;

- prăvălia lui este frecventată zilnic de numitul Crișan Titus, fruntaș brătienist, Vlădescu Nicolae, Mareș Gheorghe, arătați mai sus, cu care discută știrile de la radio împotriva partidului și de unde emană cele mai multe zvonuri, fiind o clică de dușmani.

- h) Apare o completare 12 luni scrisă în creion¹.

31. MORARU ALEXANDRU

- a) Sângeorz-Băi, Năsăud, 7.07.1905;
- b) Bistrița;
- c) Țăran mijlocăș;
- d) Plot. Major, șef miliție, destituit;
- e) În trecut neîncadrat, în prezent exclus din PMR;
- f) 1 an, apoi 2 ani;

g) - a făcut parte din organizația subversivă a lui Bodiș Leonida unde a ascuns, neinformând asupra celor ce se petreceau și se ascundeau organele în drept, deși era în cadrele Miliției;

- la 11.02.1949, semnalat că trăiește în anturajul celor mai reacționare elemente din Năsăud, ca: Lucian Valea, Druga Ioan, farmacist, Claudiu Moldovan și alții cu care asculta Vocea Americii și Londra și comenta cele auzite;

- la 28.03.1950 s-a exprimat că în curând se va schimba regimul și atunci va judeca pe cei care l-au dat afară din Miliție;

- pentru faptul că a susținut pe Bodiș Leonida cu care este rudenie și a ținut secret planul de organizație, s-a arătat un dușman înfocat căutând a se pune bine cu aceștia și cu cei ce vor veni cât de curând.

- h) Apare o completare 12 luni scrisă în creion².

32. MĂRGINEAN ȘTEFAN

- a) Ghinda, Năsăud, 5.09.1904;
- b) Simionești, Năsăud;
- c) Țărani chiaburi;
- d) Agricultor chiabur (39 ha, 200 oi);
- e) În trecut în PNT, în prezent neîncadrat;
- f) 2 ani 18 luni (scris în creion);
- g) - la 4.03.1949 instiga populația din comuna Simionești că începe războiul și ameri-

¹Ibidem, p. 22, poz. 30.

²Ibidem, p. 22, poz. 31.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

canii vor alunga pe ruși;

- are aparat de radio cu care ascultă toate posturile de radio și difuzează știri sub diferite forme;

- la 10 septembrie 1949 are ieșiri împotriva regimului și a partidului, făcând golani pe cei de la conducere;

- la 12 martie 1950 s-a exprimat către numita Costin Maria că el nu are nevoie de planuri de cultură și că acest plan este făcut ca toamna comuniștii să știe câtă cotă ia, ca să nu rămâie la oameni nimic.

h) Apare o completare 12 luni scrisă în creion¹.

33. FERENCZI MARTIN

a) Tonciu, Năsăud, 26.05.1904;

b) Tonciu, Năsăud;

c) Țărani mijlocași;

d) Agricultor chiabur (25 ha);

e) În trecut și în prezent neîncadrat;

f) 2 ani 18 luni (scris în creion);

g) - la 22 iulie 1949 a lansat zvonul că Ardealul va fi cedat din nou Ungariei și nare speranța să fie din nou primar în Tonciu;

- la 18.11.1949 defăimează regimul, exprimându-se că în primăvară americanii vor tăia rădăcina comunismului, ducând o propagandă printre țărani să nu ducă grâul la arie;

- la 3.12.1949 aduce insulte partidului ducând o vie propagandă împotriva colectivizării din comuna Tonciu spunând că atunci vor mânca din cazan toți când se va face colhoz și orice cetățean atunci, cu libertatea a terminat;

- este unul dintre cei mai mari exploatatori din comuna Tonciu.

h) Apare o completare 18 luni scrisă în creion².

34. MĂGHERUȘAN ALEXANDRU

a) Herina, Năsăud, 8.03.1893;

b) Herina, Năsăud;

c) Țărani chiaburi;

d) Țăran chiabur (59 ha, 1 batoză la tractor);

e) În trecut în PNT, în prezent neîncadrat;

f) 2 ani (scris în creion);

g) - în primăvara anului 1949 a sabotat campania de însămânțări nepunând tractorul în funcțiune spunând că nu se găsesc piese, tot în acel timp este semnalat cu manifestări contra regimului făcând nemernici și puturoși pe cei de la conducere;

- la 20.08.1949 a lansat zvonul în comuna Herina să nu ducă țăranii grâul la arii să treiere la șuri, astfel o parter din țăranime împotrivindu-se dispozițiilor date de organele administrative;

- la 16.10.1949 răspândește zvonul în legătură cu arăturile de toamnă și gospodăriile agricole de stat că muncitorii de la aceste gospodării sunt plătiți numai pentru a face reclamă și a intra lumea în colectiv;

- la 4.02.1950 este semnalat în legături strânse cu plot. adj. Silagy Alexandru cu care

¹*Ibidem*, p. 22, poz. 32.

²*Ibidem*, p. 23, poz. 33.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR
LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

a discutat probleme politice contra regimului;

- este un dușman înfocat regimului care îndeamnă populația împotriva colectivizării.

h) nu apare nici o completare cu creionul¹.

35. GRIGA CONON

a) Cușma, Năsăud, 5.03.1916;

b) Cușma, Năsăud;

c) Chiaburi;

d) Învățător comprimat, chiabur (15 ha și batoză cu locomobilă);

e) În trecut PNT Maniu, în prezent neîncadrat;

f) 2 ani 18 luni (scris în creion);

g) - la 7.06.1947 se manifesta ostil regimului și partidului;

- din declarația lui Jeican Mihăilă reiese că s-a manifestat împotriva regimului, a defăimat partidul, a agitat populația și a sprijinit pe sași;

- la 14.12.1946 este semnalat că la alegerile din acest an a îndemnat populația să voteze cu ochiul;

- la 12.01.1949, semnalat în legătură cu colectivizarea ducând propagandă că în Rusia aceștia mănâncă la cazan;

- la 5.03.1950 s-a sustras de la campania de însămânțări, a îndemnat cetățenii să nu-și îndeplinească planul de însămânțări, că vor veni americanii și vor rezolva problema cu comuniștii.

h) Apare o completare 12 luni scrisă în creion².

36. CĂPĂȚÂNĂ IOAN

a) Onițcani, Orheiu, 16.10.1909;

b) Bistrița;

c) Mic burghez;

d) Profesor comprimat;

e) În trecut și în prezent neîncadrat;

f) 1 an 6 luni (scris în creion);

g) - la 24.05.1945 are manifestări împotriva regimului, persecutând elevii înscriși în Tineretul Progresist spunând că el le va scoate democrația din cap, favorizând în același timp pe cei ostili regimului;

- la 13.12.1950 fiind îndepărtat din serviciul se manifestă împotriva regimului spunând că în primăvară România va fi salvată și atunci se va răzbuna;

- la 10 martie 1950 are manifestări antisemite, spunând că jidanii pot să ocupe posturi de profesori, iar românii nu.

h) Apare o completare 6 luni scrisă în creion³.

37. PAVEL IOAN

a) Bistrița-Bârgăului, Năsăud, 1.05.1910;

b) Bistrița-Bârgăului;

¹*Ibidem*, p. 23, poz. 34.

²*Ibidem*, p. 23, poz. 35.

³*Ibidem*, pp. 23-24, poz. 36.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

c) Țărani săraci;

d) Agricultor săeac (3 iugăre);

e) În trecut și în prezent neîncadrat;

f) 6 luni (scris în creion);

g) - cu ocazia alegerilor din 1948 a refuzat să voteze spunând că toți candidații sunt comuniști;

- la 3.12.1949, stând de vorbă cu chiaburul Vrașmaș Luca din Prundul-Bârgăului, unde erau mai mulți cetățeni, s-a exprimat că în Biblie scrie că regimul nu va mai dura mult și acesta e sigur deoarece sunt împotriva lui Dumnezeu, sfătuindu-l pe chiabur să se roage la Dumnezeu pentru a salva țara de comuniști;

- la 11.12.1949, în locuința lui Pop Ștefan, a căutat să convingă pe acesta să activeze în cadrul cultului „Martorii lui Iehova”, deoarece va fi plătit cu bani;

- la 28.02.1950, împreună cu iehoviștii Sălăgean și Mindac Ludovic, au făcut rugăciuni ca Dumnezeu să răstoarne regimul, iar în urma acestuia au lansat zvonul că în curând va începe războiul și vor veni anglo-americanii.

h) Nu apare nici o completare¹.

38. OLARU IOAN

a) Maieru, Năsăud, 18.01.1894;

b) Vișoara, Năsăud;

c) Țărani săraci;

d) Agricultor sărac (8 ha.);

e) În trecut în PNȚ Maniu, în prezent neîncadrat;

f) 6 luni (scris în creion), apoi încă o completare de 1 an;

g) - în luna august 1947 a strigat „Trăiască Iuliu Maniu și-i bag ... mășii pe cine l-a băgat în închisoare”;

- la 12.08.1948 a lansat zvonul că în curând Maniu va fi scos de la închisoare, întrucât puterile din Apus nu admit ca un cu minte să stea la închisoare;

- la 3.05.1949 lansează un zvon în legătură cu ivirea unui nou război, stârnind o stare de îngrijorare în rândurile populației, spunând că el știe aceasta de la posturile de radio și din Biblie;

- la 12.02.1950 a făcut propagandă în comuna Budacul de Jos, îndemnând populația să se roage lui Dumnezeu pentru a scăpa de regim.

h) Apare o completare 6 luni scrisă în creion².

39. TALOIU MACEDON

a) Prundul-Bârgăului, Năsăud, 5.03.1897;

b) Prundul-Bârgăului;

c) Țărani mijlocași;

d) Agricultor chiabur;

e) În trecut membru în PNȚ Maniu, în prezent neîncadrat;

f) 2 ani și 18 luni (scris în creion);

g) - la 8 septembrie a avut ieșiri ostile regimului aducând ofense membrilor de partid;

¹*Ibidem*, p. 24, poz. 37.

²*Ibidem*, p. 24, poz. 38.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

- la 25.08.1949, din nou, a avut aceleași ieșiri, exprimându-se că la plasa PMR nu sunt decât golani;

- la 17.02.1950 a instigat pe chiaburul Beșa Simion ca să însămânțeze în așa fel încât dacă vor veni americanii să fie recolta bogată, dar dacă nu vor veni să nu aibe ce lua Statul, pentru că și așa le trimite în Rusia;

- la 28 martie 1950 a dus o acțiune împotriva muncii activiștilor de partid, în legătură cu însămânțările de primăvară și colectivizarea;

- trăiește în anturajul intelectualilor comprimați ca de exemplu: căpitanul Popandron Nic., chiaburul Beșa, Simion, Oțelea și alții.

h) Apare o completare 12 luni scrisă în creion¹.

40. MOIȘAN VASILE

a) Bistrița-Bârgăului, Năsăud, 24.03.1929;

b) Bistrița-Bârgăului;

c) Țărani săraci;

d) Muncitor necalificat;

e) În trecut și în prezent neîncadrat;

f) 1 și 6 luni (scris în creion);

g) - la 10.05.1948 ne este semnalat că la alegerile ce au avut loc la 28 martie a instigat populația să nu voteze cu comuniștii, că dacă ar fi alegeri libere comuniștii ar cădea;

- la 2.03.1950 s-a exprimat către muncitorul Olaru Petre că mai bine să facă altceva decât să umble la ședințe și a-i înțelege rostul acestor ședințe dacă ar fi conduse de intelectuali și nu de proști;

- la 13.03.1950, fiind chemat la încorporare, dă o declarație prin care refuză să pună mâna pe armă, deoarece cultul „Martorilor lui Iehova” interzice acest lucru, iar întorcându-se acasă în comună a început a face propagandă împotriva regimului și în favoarea Statelor Unite. Trăiește în anturajul iehoviștilor fanatici, speră că Statele Unite îl va putea scăpa de acest regim;

h) Apare mențiunea „să fie prelungit” scris în creion².

41. URECHE SILVESTRU

a) Maieru, Năsăud, 14.03.1893;

b) Bistrița;

c) Țărani chiaburi;

d) Căpitan pensionar;

e) În trecut și în prezent neîncadrat;

f) 1 an și 18 luni (scris în creion);

g) - la 28.11.1949 s-a exprimat că armata de ostași este de paie și că toți cizmarii au ajuns ofițeri,

- într-o discuție cu col. Mareș Gheorghe, cunoscut alarmist, s-a exprimat că în anul 1950 a fost ultima aniversare a Republicii, deoarece va veni din nou regele Mihai;

- la 3.04.1950 s-a exprimat față de tov. Răduța Nicolae că tov. Stalin este bătrân și-i place să bea și în curând Basarabia va fi a României și că în Uniunea Sovietică, înainte de ale-

¹*Ibidem*, p. 24, poz. 39.

²*Ibidem*, pp. 24-25, poz. 40.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

geri, s-a format un complot de 200 membri în frunte cu un general și că Uniunea Sovietică este condusă de 18 evrei. La fel că Uniunea sovietică trimite României materii prime care se fabrică aici și pleacă înapoi și nouă nu ne rămâne nimic.

h) Apare o completare de 12 luni scrisă în creion¹.

42. HOMEI IOAN

a) Telciu, Năsăud, 13.04.1905;

b) Telciu;

c) Țărani mijlocași;

d) Cârciumar;

e) În trecut PNL Brătianu, în prezent neîncadrat;

f) 2 ani și 18 luni (scris în creion);

g) - la 26.01.1948 aduce insulte tov. Ana Pauker și naționalităților conlocuitoare, din care cauză a fost arestat, evadând, și stă fugăr politic până în septembrie 1949;

- la 28.03.1949 are din nou manifestări naționaliste împotriva evreilor, făcându-i naționaliști și tâlhari;

- la 12.04.1949 a spus că Hitler nu i-a omorât pe evrei, dar noi îi vom spânzura;

- la 19.08.1949 s-a exprimat că se vor întâmpla lucruri importante în curând, dar refuzând să spună ce;

- la 15.03.1950 a spus că nu URSS ne-a scăpat de Germania, ci America care este rădăcina pământului;

- la 17.03.1950, împreună cu Pupăză Pavel, au spus lui Jucan Dumitru că până în Paști situația se schimbă, el numai să-și facă rost de porumb pentru copii.

h) Apare o completare de 18 luni scrisă în creion².

43. PUPĂZĂ PAVEL

a) Telciu, Năsăud, 22.03.1896;

b) Telciu;

c) Țărani mijlocași;

d) Antreprenor;

e) În trecut PNL Brătianu, în prezent neîncadrat;

f) 1 an și 6 luni (scris în creion);

g) - la 7.11.1948 roagă pe Jucan Dumitru ca să-i facă rost de o armă și cartușe;

- la 20.11.1948 îndeamnă pe Jucan Dumitru ca să bată pe preotul Henciu pentru că a revenit la ortodoxism;

- la 11.07.1949 face glume de prost gust cu membrii guvernului;

- la 31.07.1949 înjură față de alte persoane pe președintele comitetului provizoriu și își bate joc de el;

- la 28.08.1949 se exprima că secretarul Comitetului Provizoriu Makovschi este omul lor;

- la 17.03.1950 se exprima către Jucan că în curând situația se va schimba;

- la 2.04.1950 solicită din nou o armă;

- la 6.04.1950 face agitație ca să iasă oamenii la arat.

h) Nu apare nici o completare¹.

¹*Ibidem*, p. 25, poz. 41.

²*Ibidem*, p. 25, poz. 42.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR
LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

44. HOMEI IOAN

- a) Telciu, Năsăud, 02.09.1907;
- b) Telciu;
- c) Țărani chiaburi;
- d) Agricultor chiabur;
- e) În trecut PNL Brătianu, în prezent neîncadrat;
- f) 2 ani și 18 luni (scris în creion);
- g) - la 20.11.1948, împreună cu Pupăză Pavel, propune lui Jucan Dumitru să bată pe preotul Henciu Valer pentru că a revenit la ortodoxism;
 - în ianuarie 1949 s-a găsit la el o mitralieră cu cartușe;
 - la 12.05.1949 s-a exprimat că Rusia este înconjurată de englezi și americani, la 12.07.1949 s-a exprimat că în curând comuniștii vor fi spânzurați pe stâlpul de telefon;
 - la 27.07.1949 râde de țăranii săraci care au cumpărat porumb, spunând că vor muri de foame și atunci vor vedea ei ce este sindicatul;
 - la 24.10.1949 spune că în curând comuniștii o să fugă de la casele lor și atunci o să-i întrebe el despre sindicat și partid;
 - în ianuarie 1950 își vinde un cal pentru a se sustrage de la munca ce trebuia făcută;
 - în februarie 1950 amână transportul lemnului de foc pentru a se strica drumul și apoi să spună că nu poate să meargă.
- h) Apare o completare de 12 luni scrisă în creion².

45. NATU PARAMON

- a) Telciu, Năsăud, 22.04.1912;
- b) Telciu;
- c) Agricultori chiaburi;
- d) Agricultor chiabur;
- e) În trecut PNT Maniu, în prezent neîncadrat;
- f) 1 an și 18 luni (scris în creion);
- g) - în ianuarie 1949 s-a găsit asupra lui o armă tip militar cu binoclu;
 - la 15.07.1949 s-a exprimat că la Oradea comuniștii sunt omorâți și că și aici, în curând, vor păți la fel;
 - la 16.10.1949 s-a exprimat în plin public că cotele și impozitul nu este bine repartizat;
 - la 20.02.1950 s-a exprimat că el, la nevoie, va găsi arma, deși a fost confiscată;
 - la 15.04.1950 a spus că el nu va preda cota de lână așa cum este impusă, orice s-ar întâmpla.
- h) Nu apare nici o completare³.

46. SUCIU IOAN

- a) Telciu, Năsăud, 10.07.1908;
- b) Telciu;
- c) Țăran mijlocaș;

¹*Ibidem*, p. 25, poz. 43.

²*Ibidem*, pp. 25-26, poz. 44.

³*Ibidem*, p. 26, poz. 45.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- d) Agricultor chiabur;
e) În trecut PNL Brătianu, în prezent neîncadrat;
f) 1 an (scris în creion);
g) - în octombrie 1948 se opune unificării îndemnând cetățenii să nu semneze tabelele de unificare;
- la 19.11.1949 refuză să predea cota de cartofi;
- la 21.06.1949 soția lui refuză să lase fata la muncă voluntară pe motiv să meargă cei săraci care primesc de toate, că ea nu are nevoie de cămin cultural,
- la 15.08.1949 s-a exprimat că își va vinde vitele căci are prea multe de dat la Stat;
- la 25.02.1950 s-a revoltat pentru faptul că preotul nerevenit Pop Grigore este persecutat și a spus că aceștia vor trebui să dea socoteală azi-mâine;
- la 14.03.1950 lansează zvonul că din biserici se va face sală de cinema, iar anul acesta se va lua toată lâna la Stat.

h) Apare mențiunea „în evidență” scrisă în creion¹.

47. PUPĂZĂ GHEORGHE

- a) Telciu, Năsăud, 3.12.1894;
b) Telciu;
c) Chiaburi;
d) Agricultor chiabur;
e) În trecut cuzist și PNȘ-ist, în prezent neîncadrat;
f) 1 an și 6 luni (scris în creion);
g) - la 17.01.1949 se exprima ca să se căsătorească până nu apare legea care prevede impozite mari pentru aceia care se vor căsători la biserică;
- la 29.05.1949 face agitație ca cei înstăriți să-și scoată acțiunile de la cooperativă, întrucât ei nu primesc nimic, iar în februarie tot în acel an s-a găsit la el o armă tip militară, exprimându-se că mai bine să-și vândă vitele că tot nu vor fi a lui;
- în octombrie 1949 escrochează o țărancă săracă cu 85.000 lei ca să-i facă casa;
- la 15.02.1950 se exprima că la conducerea de astăzi sunt toți neoameni și de aceia merg lucrurile așa de prost și ne vindem rușilor;
- la 20.03.1950, când i se spune că trebuie să iasă la arat, se exprima că lui nu-i poruncește nici comitetul, nici partidul ce să facă.

h) Apare mențiunea „în evidență” scrisă în creion².

48. TODICA G. IOAN

- a) Telciu, Năsăud, 19.09.1908;
b) Telciu;
c) Chiaburi;
d) Agricultor chiabur;
e) În trecut PNL Brătianu, în prezent neîncadrat;
f) 2 ani și 18 luni (scris în creion);
g) - la 18.05.1949 își manifesta nemulțumirea pentru taxele, restricțiile la vite la pășunat, spunând că din cauza acestora trebuie să-și vândă vitele;
- la 27.05.1949, pentru a da o cotă mai mică de lână, trece 5 oi pe numitul David Ga-

¹*Ibidem*, p. 26, poz. 46.

²*Ibidem*, p. 26, poz. 47.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR
LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

vrilă;

- la 29.09.1949 a fost semnalat că și-a lucrat fânul cu fugarii din Maramureș;
- la 29.11.1949 refuză să dea cota de cartofi;
- la 2.02.1950 a fost semnalat că fugarii politici din Maramureș au fost de două ori la

locuința lui;

- la 2.03.1950 s-a exprimat că el nu va însămânța statul cât i-a spus, ci numai cât va avea nevoie.

h) Apare mențiunea „în evidență” scrisă în creion¹.

49. TODICA P. IOAN

a) Telciu, Năsăud, 4.02.1904;

b) Telciu,

c) Țărani chiaburi;

d) Agricultor chiabur;

e) În trecut PNL Brătianu, în prezent neîncadrat;

f) 2 ani și 18 luni (scris în creion);

g) - în februarie 1949 s-a găsit la el o armă tip militar;

- la 15.04.1949 refuză să plece cu atelajul la Lechința la plug, spunând că mai bine omoară caii;

- la 18.05.1949 aduce injurii comisiei care cercetează situația caprelor la pășune, precum și sindicatele;

- la 22.05.1949 are manifestare zicând că alegerile de comitet nu sunt populare,

- la 1.06.1949 se exprima cu cuvinte murdare la adresa săracilor și a organizațiilor

lor;

- în iunie 1949 refuză să dea loc de fân săracilor trimițându-i la sindicat să le dea;

- la 31.12.1949 amenința pe președintele comitetului provizoriu pentru faptul că l-a trimis la șantier la muncă;

- la 13.02.1950 își exprima nemulțumirea față de noua impunere cu porumb și amenința organele administrative cu răzbunare.

h) Apare o completare de 12 luni scrisă în creion².

50. DOLOGA GAVRIL

a) Romuli, Năsăud, 7.11.1912;

b) Romuli;

c) Țărani mijlocași;

d) Învățător;

e) În trecut PNT Maniu, în prezent Frontul Plugarilor (FP);

f) 2 ani, apoi 1 an, apare mențiunea „se încadrează după terminarea studiilor” (scris în creion);

g) - la 21.04.1949 și-a repartizat fiului său bursă, în timp ce altor copii mai săraci nu le-a repartizat;

- la 15.09.1949 a îndemnat pe referentul tehnic Titieni să nu ajute pe tovarășii de la comitet;

¹*Ibidem*, p. 26, poz. 48.

²*Ibidem*, pp. 26-27, poz. 49.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- la 7.11.1949 refuză să meargă la miting, spunând că el nu a văzut atâtea sărbători ca noi în prezent sărbătorim sărbătorile străinilor, dar pe ale noastre nu;

- la 20.12.1949 s-a exprimat că de ce nu i s-au dat lui cărțile epurate de la școală, căci pe cele noi în curând le vom arde;

- la 7.01.1950 spune că cu ce vor mai trăi săracii dacă nu vor fi chiaburi și dacă vor intra în colectiv, manifestându-se către Timoce Dumitru;

- la 24.01.1950 s-a manifestat că la comitet nu are cu cine sta de vorbă și nu știe niciunul unde să lucreze și să semneze nimic;

- la această dată s-a exprimat cu privire la inaugurarea liniei de la Salva-Vișeu, că își duși cu baioneta la lucru și că nimeni nu ascultat pe tov. Vasile Luca;

- la 15.02.1950 a spus numitului Ivan Vasile care era necăjit pentru cota de lână că nu o să ajungă să o predea că în curând o să înceapă războiul, care va dura puțin și vor scăpa de cote;

- la 28 și 31.03.1950 a spus că la frontiera Iugoslaviei au început luptele.

h) Nu apare nici o completare¹.

51. TIMOCE NICOLAE

a) Telciu, Năsăud, 1.03.192;

b) Romuli;

c) Chiaburi;

d) Agricultor chiabur și cârciumar;

e) În trecut PNT Maniu, în prezent exclus PMR;

f) 2 ani, apoi 18 luni (scris în creion);

g) - în noiembrie 1948, din cercetări izolate, rezultă că printre reacționarii de pe șantier este cunoscut și el;

- la 2.05.1949 sfătuiește pe activistul Moldovan Dumitru să nu mai activeze, căci dacă se va schimba situația ce va face el;

- la 15.05.1949 are loc o bătaie în cârciumă la el unde ajută un legionar să fugă înainte de a veni Miliția;

- la 5.02.1950, soția lui venind de la o ședință baptistă, lansează zvonul că în anul 1950 nu vom scăpa fără război;

- la 16.03.1950 spune către doi cetățeni, care se certau pentru pământ, să nu se mai certe căci va veni colectivul și o să le ia totul;

- la 20.03.1950 spune că îi convine că a fost exclus din PMR, căci nu mai este la un loc cu golani și el nu dă 2 lei pe membrii de partid.

h) Nu apare nici o completare².

52. MIHĂILĂ NICOLAE

a) Urdari de os, Gorj, 20.09.1902;

b) Romuli;

c) Mic burghez;

d) Plut. Major deblocat;

e) În trecut și prezent neîncadrat;

f) 2 ani, apoi 1 an (scris în creion);

¹*Ibidem*, p. 27, poz. 50.

²*Ibidem*, p. 27, poz. 51.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR
LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

- g) - la 19.05.1949 a adus injurii conducătorilor PMR;
- la 19.08.1949 spune că va avea loc mobilizare, deoarece americanii vor declara război Uniunii Sovietice;
- la 19.09.1949 spune că din Siberia au venit mai multe sute de ruși răniți ca și ei să lupte cât tot americanii vor învinge;
- la 6.12.1949 spune că a ascultat radio Londra și New-York, unde a auzit că tov. Bodnaraș a fost asasinat și vine în loc mareșalul Malinovki, că războiul între URSS și Europa va începe cât de curând;
- la 15.02.1950 transmite numitului Ivan Gheorghe că în China comuniștii au fost distruși, 12 divizii au fost distruse;
- la 27.03.1950 a spus că nu și-a dat livretul militar pentru că-l păstrează ca document când se va schimba situația și că, cu ocazia alegerilor din Iugoslavia, România a voit să intervină, dar a fost zdrobită;
- este un element care s-a ocupat cu transmiterea știrilor de la radio Londra și New-York.

h) Nu apare nici o completare¹.

53. EREMEI AUREL

- a) Rebrișoara, Năsăud, 25.11.1903;
b) Rebrișoara;
c) Țărani chiaburi;
d) Avocat epurat;
e) În trecut legionar, în prezent neîncadrat;
f) 2 ani, apoi 18 luni (scris în creion);
g) - în trecut a depus o vie activitate legionară, fiind chestor de poliție;
- în prezent se ocupă cu mașinații în comună, antrenând populația în diferite acțiuni politice împotriva președintelui provizoriu, făcând plângeri la CC al PMR;
- este un antisemit înverșunat, recunoscându-și singur această ură;
- a fost semnalat în repetate rânduri cu manifestări politice.

h) Apare o completare de 12 luni scrisă cu creion².

54. BLUM HANANE

- a) Dumbrăvița, Someș, 1.05.1914;
b) Cepari;
c) Mic burghez;
d) Agricultor chiabur;
e) În trecut și prezent neîncadrat;
f) 1 an și 6 luni (scris în creion);
g) - la 1 octombrie 1949 a acuzat pe președintele comitetului că fac ură de rasă mergând la Securitate, pentru că aceștia să ia măsuri împotriva, iar la neintervenția acestora a amenințat cu o cerere de anchetă;
- și-a vândut oile și boii și a făcut agitație în comună că nu mai este chiabur. Când și-a vândut oile a avut un număr de 80 la care a avut un servitor;

¹*Ibidem*, p. 27, poz. 52.

²*Ibidem*, p. 27, poz. 53.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- în martie 1950, când era vorba de înființarea gospodăriei colective la Dumitra, a spus că degeaba se străduiesc că în aprilie începe războiul și vin americanii cu tancurile care vor distruge recolta și nu va rămânea nimic.

h) Apare o completare de 6 luni scrisă în creion¹.

55. VASILICHI PAVEL

a) Năsăud, 7.06.1907;

b) Năsăud;

c) Țăran mijlocaș;

d) Antreprenor. Afacerist;

e) În trecut legionar, în prezent neîncadrat, exclus din PMR;

f) 1 an (scris în creion);

g) - la 5.11.1949, în cârciuma lui Șchiopu, a spus că se va schimba lumea și atunci va fi el unde merită să fie, nu ca astăzi românii să fie conduși de străini în țara lor;

- la 15.03.1950 a spus că ungurii nu se gândesc că democrația aceasta nu va dura mult și să nu serbeze sărbători naționale pe pământ românesc;

- în martie 1950, când i s-a comunicat excluderea din partid, s-a exprimat că el a fost dat afară pentru că acolo nu au loc românii buni, decât evreii cei buni și străinii care conduc pe români;

- este cât se poate de răutăcios șovinist, dușman de moarte al partidului nostru.

h) Apare o completare de 6 luni scrisă în creion².

56. GRIGORE GAVRILĂ

a) Mocod, Năsăud, 24.01.1923;

b) Mocod;

c) Țărani chiaburi;

d) Agricultor chiabur;

e) În trecut neîncadrat, la fel și în prezent;

f) 2 ani, apoi 1 an (scris în creion);

g) - în anul 1948 amenința pe șeful de post și secretarul organizației de bază că îi omoară dacă nu se lasă de comunism. A tras asupra șefului de post cu o armă mitralieră;

- lansează zvonuri că va fi război și că comuniștii vor fi trași la răspundere;

- a lansat zvonul că în județul Someș au făcut mai multe gospodării colective, iar hainele și vitele le-au fost vândute și banii depuși la bancă;

- la 6.04.1950 a înjurat conducerea pentru faptul că l-a trimis la arat;

- la 20.11.1949 s-a exprimat că nu va da cota de porumb atât timp cât ea nu merge pentru români, ci pentru evrei și unguri.

h) Apare o completare de 12 luni scrisă în creion³.

¹*Ibidem*, p. 27, poz. 54.

²*Ibidem*, p. 27, poz. 55.

³*Ibidem*, p. 27, poz. 56.

Societatea acționară „HEBE“ în Năsăud.

Nr. 30—1894.

PUBLICAȚIUNE.

Prin acésta se aduce la cunoșcința publică și în specială a persónelorū suferinde că

SESONULŪ de CURĂ și BĂI

alū renumitelorū băi

din Sângeorgiulū-Românescū

se deschide irevocabilū la 15 Iunie st. n.

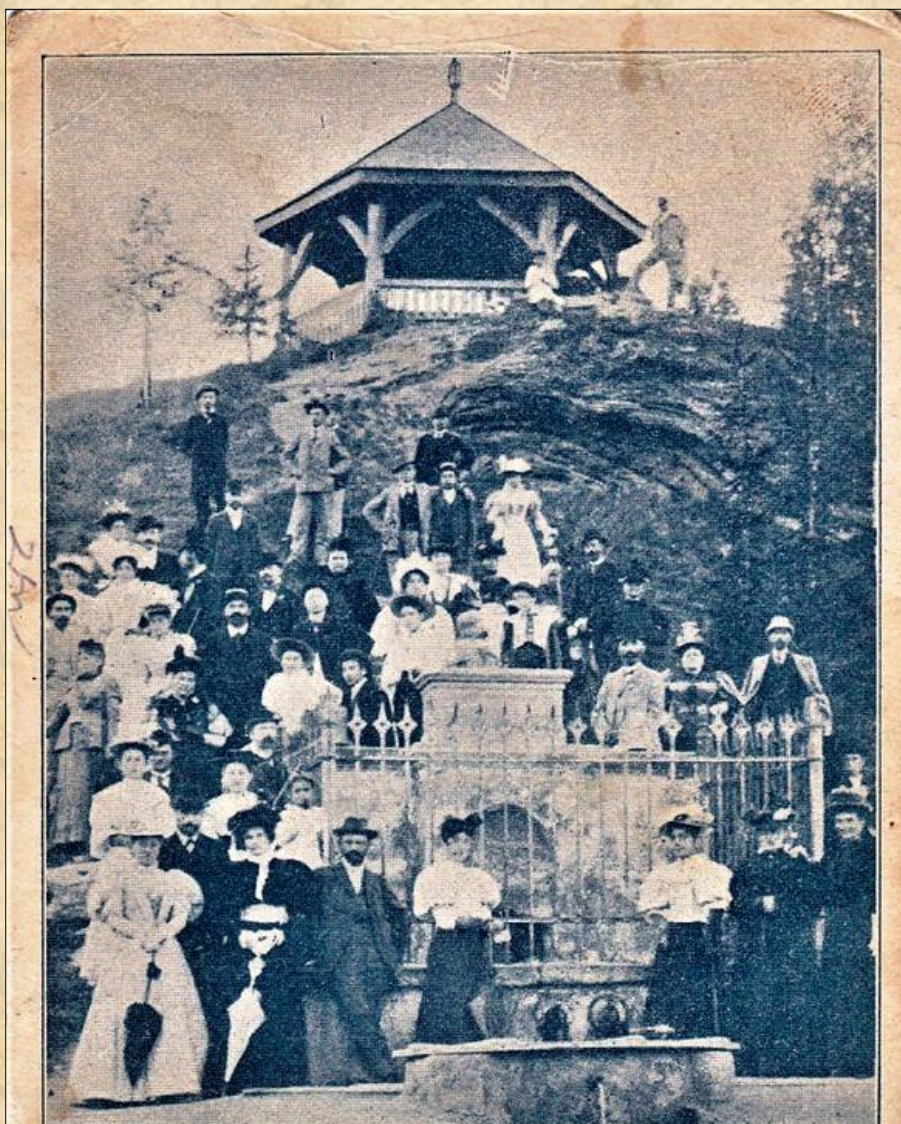
Pentru **mâncări bune**, nutritóre și **eftine**, pentru **beuturi curate** și **sânătose** s'a îngrijitū Otelierulū nostru **GEORGE POPŪ** în deosebi.

Înformațiuni mai de-aprópe se potō lua de-adreptulū dela Administrațiunea băilorū din Sângeorgiulū-Românū (Oláh-Szent-György).

Năsăudă, 8 Iunie 1894.

DIRECȚIUNEA.

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI

Suvenir de la Sănjorsulu românesc

1901
11.8
Salutări de la băile Sânjor
sufri. Petrec bine de orice
plec la meheria. Salutări
de la Sânjorsulu și lui Onica
cu toate și salutări de la...

SÂNGEORZ-BĂI: Izvorul Tămăduirii nr. 1 si 2
CARTE POȘTALĂ circulată 11.08.1901

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 - 8229